

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 2. BŘEZNA 1938

ZA KČ 2.—

K posledním událostem

F. PEROUTKA

Železná garda a její kapitán

ROMAN DEMKO

Totální film hrozí

Střední škola postrachem?

MILENA JESENSKÁ

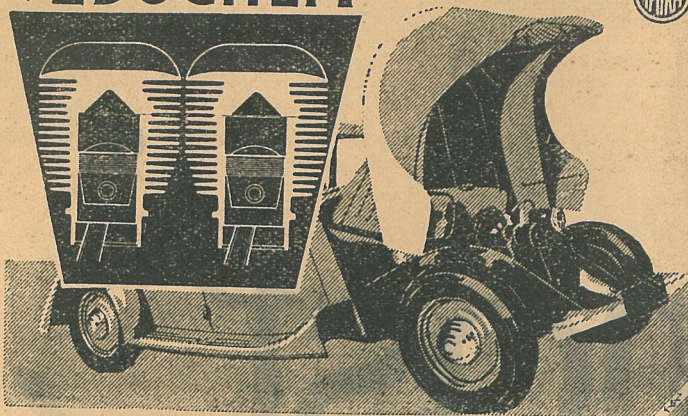
Dvacáté léto cizincům

Poučení ze Schuschniggovy řeči ZDENĚK SMETÁČEK

Rooseveltova stopa — Pomůže jenom střídání ministrů?

Jak si vede italská diplomacie — Zpolitisování sportu?

VZDUCHEM

chlazené motory jsou celou svou stavbou nanejvýš jednoduché a proto také vyžadují co nejméně obsluhy. V zimě není zapotřebí žádné přikrývky na chladič, ani prostředku proti zmrznutí vody, žádného čištění ani obsluhování chladiče. Zato však dociluje vzduchem chlazený motor příznivou teplotou stěn válců při každém počtu obrátěk lepšího splynování a spalování. To znamená lepší využití pohonných látek, rychlejší natáčení, lepší akceleraci a vyšší výkonnost. S těmito příznivými vlastnostmi jde ruku v ruce odolnost vzduchem chlazených motorů vůči zvýšeným požadavkům i méně pečlivému zacházení právě tak jako vůči změně pohonné látky i její jakosti. Vzduchem chlazenému motoru nemůže naprosto uškodit parkování venku; i při největších mrazech zůstává stejně dobře schopen ke startu i jízdě. Proto jsou všechny osobní vozy Tatra opatřeny vzduchem chlazenými motory, jež jsou zvednutím kapoty vždy snadno přístupny. V každé prodejně vozů Tatra předvedou Vám ochotně a nezávazně uvedené i další přednosti automobilů

TATRA

vozů zvláštních předností a kvalit

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI., budova Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-53

Pravidelné debataní večery ve středu v 20 hod.

Referuje: 9. III. Robert Leurquin: „Le conflit d'Extrême Orient et la Paix Européenne.“

Přednáška vrchního ředitele Českomoravské Společnosti dr. J. Hejdy byla komentována celým čl. tiskem. List čl. agrární strany „Venkov“ o ní píše: „Nejzajímavější z předneseného materiálu bylo konstatování, že na dnešní konjunkturu se musíme dívat s jiných, či lépe řečeno přesnějších hledisek, než dosud.“

Také spotřeba uhlí nemůže již být naprosto spolehlivým měřítkem pro porovnání konjunktury z roku 1929 s rokem 1937 a letošním. Jak zdůraznil ve své přednášce dr. J. Hej-

da, pokročila od roku 1929 velice ekonomisace (zhospodárnění) topení a elektrisace podniků. Kotelárny jsou již delší dobu velice dobře zaměstnány. Moderní kotle a parní turbíny s menší spotřebou uhlí dávají větší výkon, než staré kotle s parními stroji. O elektrisaci konstatuje poslední číslo Statistického zpravodaje, že proti největší výrobě v roce 1930 byla loňská výroba elektřiny ještě o 30% větší. Také počet nezaměstnaných nemůže být již naprosto spolehlivým indexem minulé a nynější konjunktury.

KNIHOVNA
JEST OZDOBOU DOMOVA.
NAŠE NOVÉ SESTAVOVACÍ KNIHOVNY JSOU KRÁSNÉ, ÚČELNÉ A LEVNÉ.
ILLUSTR. KATALOG ZDARMA A BEZPLATEČNĚ.

Levy

V PPAZE II., VODIČKOVA 32.
PALÁC - U NOVÁKŮ - TEL. 23312.

V BRATISLAVĚ, Laurinská 22, telefon 1128
V BRNĚ, K. VÁGNER, Česká 16

Sanatorium dr. Opatrný
Telefon číslo 15
Starý Smokovec
léčí plicní choroby - Morbus Basedow
Otevřeno po celý rok.

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II., Havlíčkovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

DENNĚ **LIDOVÉ NOVINY**

JEDNOU TÝDNĚ **Přítomnost**

JEDNOU MĚSÍČNĚ **KRITICKÝ MĚSÍČNÍK**

Administrace Praha I., Národní třída 11

Stejně živý ohlas vzbudila přednáška předsedy čl. soc. demokratické strany poslance Hampla. Mnohé listy ji zaznamenaly velmi podrobně s příslušným komentářem svého stranického zbrocení, takže dala listu Právo lidu podnět k redakční notici pod záhlavím „Trojnásobná lenost redaktora „Venkov““. Noticka neaplikovaná na tento konkrétní případ, nýbrž ve všeobecnosti, má jeden nesporný klad, žádá redaktory, aby věnovali více péče přednáškám lidí stojících v popředí politického života, nebo jinak řečeno: dobré myšlenky mají nárok na to, aby byly popularisovány. Jest dobře o nich diskutovati, snad se něco z nich může ve všeobecném zájmu také realizovati. Často je velká škoda, že mnoho dobrých podnětů z nedostatku novinářské publicity zapadá, ač při trochu dobré vůli a jaksi mlčky organizované propagandě by se mohli jimi inspirovati ti, kteří by je měli možnost realizovati. Tedy sine ira et studio: Trojnásobná lenost redaktorů „Venkov““. Včerejší „Venkov“ se pozastavuje naivně a zlomyslně nad tím, že prý v různých denících vyšla tři znění Hamplovy přednášky v „Přítomnosti“. „Venkov“ je sám vinen, že nemá čtvrté znění. Z přednášky, která trvala půl druhé hodiny a v níž Hampl probral hlavní problémy mezinárodní situace i vnitřních poměrů jak s hlediska politického, tak hospodářského, mohou noviny ovšem přinést jen krátký výtah. Každý pochopí, že každý z přítomných žurnalistů si zaznamenal jen něco, co ho zajímalo. Ostatně Čs. tisková kancelář přinesla výtah, který si mohl „Venkov“ rovněž otisknout, jako to mnohé listy udělaly, když už má tak pohodlné redaktory, že žádný z nich si sám nešel přednášku poslechnout, a šel-li, nenapsal o ní do svého listu to, co by se zase jemu bylo dobře hodilo.

OBSAH 8. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: STANISLAV YESTER: Anglická diplomacie v rozhodné chvíli. — PAVEL VILEM-SKÝ: Loučíme se s Vidní? — FELIX BURGER: Usměrněný naučný slovník. — EVŽEN NEŠPOR: Vitaminy módu vedeckou i laickou. — Kdy své radio dobře neslyšíme... A. TOULOVÁ: Chemik se dívá na demokracii. — Hitlerova řeč. — Rakouské chyby. — Rakouská státní myšlenka. — Krátkovlnní amatéři v obraně ČSR.

Přítomnost

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství
FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevýžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.
Dohlédací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.

TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

řídí **Ferd. Peroutka**

K posledním událostem

Ve světových dějinách nebylo nic, co by se dalo přirovnat k moci a vlivu, jež měly Anglie a Francie po skončení světové války v r. 1918 a 1919. Jediné svráštění brv jejich státníků poráželo vlády v cizích zemích. Bez jejich vůle nemohlo se nic státi v Evropě ani jinde na světě. Byl to příklad oné všemohoucnosti, jež je dostupna lidem. Tato moc, tento vliv jsou nyní ztraceny, a tuto okolnost třeba pokládati za hlavní příspěvek k výkladu většiny událostí poslední doby a celé temné atmosféry. Velká pořádací síla byla vyřazena a dosud nenahrazena žádnou jinou. Dvacet let po největším vítězství v dějinách musí ti, kdo je vybojovali, přihlížeti, kterak ti, kdo před dvaceti lety byli nejslabší, ohlašují jim do tváře, že si budou dělat přesně to, co se jim bude chtít. A nejen to: někdejší vítězi se nyní bojí budoucnosti více než někdejší poražení. Kterýkoliv anglický státník starší doby, kdyby se mohl probuditi ze svého věčného spánku ve westminsterském kostele, zachvěl by se nelibostí nad úpadkem britské vážnosti a ptal by se, jaké to pokolení trpaslíků a nervosních lidí dostalo do rukou kormidlo, kterým on kdysi vládl. Starý a tuhý ten gentleman by křivdil svému národu, mluvě o trpaslících, ale měl by snad pravdu, mluvě o nervosních svých potomcích.

Anglie je ovšem stále ještě stejně mohutný stát ve svých možnostech. Ale jaksi se obává rozvinouti celou svou sílu. Zdá se jí, že by tím mohla snad vyvolati nenapravitelnou katastrofu. Vše, čím se teď snaží přispěti k dějinám světa, jsou ukázky dobré vůle. Pohled to zároveň vznešený i truchlivý, poněvadž tato křesťanská metoda jest, často s krutým posměchem, odmítána těmi, kdo se zařídili na jiný, pohanský způsob popohánění dějin.

Tento úpadek britské vážnosti má, jako všechno ostatní, svou příčinu, a sice velmi hrubou a hmotnou příčinu. Není možno o této době podati příznivější svědectví, než zaslouží: v hloubce váží si jedině vojenská síla a vojenská odhodlanost, a poněvadž Anglie dosud váhá plně soutěžit v tomto oboru, musí se dívat jen na trosky svého bývalého prestiže. Není to příjemná a povznášející věc, jestliže my, kteří jsme měli v očích zář lepšího a milosrdnějšího světa, nyní musíme souhlasiti s tím, že hlavní věc, na které záleží, jest síla armád. Ale vykládali bychom špatně nynější dobu, kdybychom ji představovali idealističtěji. Naši povinnosti jest vysloviti se o skutečnosti bez ohledu na to, več jsme jednou doufali.

A pravda jest tato: všechny zákony a pravidla, jež kdysi ovládaly život mezi národy, se zhroutily v onom zmatení myslí a odcizení jednoho národa druhému, které prožíváme; každý téměř stát vychovává své lidi zcela jiným způsobem a učí je věřiti něčemu docela jinému, něčemu tak sobeckému, že žádný z národů ostatních nemůže to přijmouti také za svou víru a pravdu; ztratila se pořádací síla společné tradice, společné víry a společných představ. V prostředí však, kde každý věří na něco jiného, zbývá na konec jediný argument: pěst. Poněvadž není společných citů, není

nač apelovati mírným způsobem. Mezinárodní vztahy jsou dnes regulovány pěstním právem jako vždy, když se zákon rozpadá; kde ještě nejsou tak regulovány, byly by také, kdyby se k tomu ukázala vhodná příležitost, jež vždycky pozůstává ve slabosti jednoho před druhým. Mravní nebo rozumová velikost nemá nyní ve vzájemném životě národů mnohem větší cenu než klasické vzdělání o půlnoci v temném a nebezpečném lese. Poněvadž tomu právě tak jest, musí demokracie svá zřízení doplnit o dobrou armádu a své vlastnosti o statečnost.

V těchto nových realitách zůstala Anglie poněkud pozadu. V době pěstního práva záleží na velké pěsti, a Anglie ji dosud nemá. Vznesená Anglie přestává v očích leckoho být Anglií vznešenou, jelikož váhá stát se Anglií brutální. Není třeba příliš hlubokomyslně uvažovat o příčinách úpadku její vážnosti: stačí k vysvětlení i ta okolnost, že Anglie se dosud neodhodlala zavésti obecné branné povinnosti a udržuje jen svou tradiční profesionální armádičku. V dnešním světě, ve kterém se rozmáhá snobismus velkých vojenských čísel, taková armádička, byť zdatná ve svém rozsahu, právě tak málo pomáhá svému majiteli k vážnosti jako nepatrná renta v saloně bohatců. Anglie nevybudovala ty své prostředky, které jedině zajišťují vážnost ve světě, jak jej dnes známe, a v němž každý má tolik moci a vlivu, kolik má lidí ochotných bojovat. Věru není na úpadku britského prestiže nic tajemného.

Částečně na štěstí, částečně na neštěstí mají britští státníci také dosti fantazie, aby si dovedli představit podobu příští války a její následky. Tím více váhají, tím méně se jim chce do důsledků. Jako třetí příčinu třeba uvést, že široké kruhy britského veřejného mínění oddávají se podivné ilusi, založené na sobeckém dychtění, že, kdyby všechno hořelo, Anglie sama může býti požáru uchráněna v jakési ohnivzdorné bublině a že se může vyhnouti celkové tragedii světa, napadeného uchvatiteli.

Tyto příčiny dohromady způsobily, že Anglie přestala zatím býti pevným vůdcem světa a světové demokracie zvláště. Sama domácí její kritika vyslovila se právě nyní, že vůdcovství Evropy se dostalo do rukou roztřesených, spočívá-li v rukou britského ministerského předsedy. Následky této roztřesenosti již po několik let se ukazují. Některé malé a menší národy desertovaly od praporu kolektivní bezpečnosti, poněvadž postřehly, že Anglie, praporečník světové demokracie, jen neochotně třímá tento prapor. Vymyslily si, že snad se zachrání sobectvím, strhávají se sebe barvy kolektivní bezpečnosti a chvatně se přiodívají bleďšími barvami neutrality, docela přehlížejíce, že všechny smlouvy o té věci mají nepatrnou cenu a že silný nebo dokonce již zvítězivší útočník sám rozhodne o tom, koho chce nechat neutrálním. Skutečná neutralita, ta, která zasluhuje toho jména, zakládá se jen na takové síle, která sama o sobě je schopna útočníka odradit před dobrodružstvím. Ale kde má takovou sílu Belgie, Holandsko nebo Dánsko? Nemají jí. Na čem se tedy zakládá jejich neutralita? Nikoliv na vlastní síle, nýbrž na síle cizí, na přesvědčení, že jiné, velké

státy z vlastního zájmu nemohou dovoliti, aby tyto malé státy byly pohlceny. Belgie se prohlašuje za neutrální proto, poněvadž je pevně přesvědčena, že ani Francie ani Anglie nemohou nikomu dovoliti, aby ji zničil nebo ovládl. Je tedy moudrost takové neutralitní politiky zcela prostá: je to moudrost příživnictví, je to nikoliv vznešené odhodlání míti všechen prospěch ze stavu rovnováhy, ke kterému svými vlastními silami nechceme ničím přispěti. Není to ani nejmoudřejší, ani nejdůstojnější postoj. Politika takové neutrality, provedená důsledně, dala by možnost útočníku, aby pobil jednoho po druhém.

Není pochyby o tom, že váhavost Anglie zejména povzbuzovala toto krátkozraké sobectví malých národů, které se pohrdavě vyslovují o větvi, na níž celou svou vahou sedí. Vyplývá tedy většina špatných a tragických stránek dnešní situace z té okolnosti, že světová demokracie nemá vůdce dosti odhodlaného, což snad vyplývá zase z té okolnosti, že nemá vůdce dosti vojensky připraveného. Ještě nepochopili všichni na světě, že demokracie svou věc bez odvahy nezachrání, a že, jestliže nic jiného, dovolí diktaturám získati bez boje, jen diplomaticky taková vítězství, k jakým by dříve bylo bývalo třeba dlouhých a nebezpečných válek. Demokracie celého světa netouží po ničem tolik jako po tom, aby se jí v této krizi Anglie postavila v čelo. Ne teprve, až by válka vypukla, nýbrž už dříve, právě proto, aby nevypukla.

Musíme se zmíniti ještě o jedné příčině tragické nebezpečnosti dnešní situace. Když nacionální socialismus se zmocnil Německa, tu lidé, kteří měli dosti fantazie, aby věděli, co to znamená, vyslovovali přesvědčení, že to přinese dříve nebo později nebezpečí pro světový mír a že je třeba proti němu vybudovati koalici všech ostatních národů, takovou koalici, aby měla naprostou převahu, o níž nikdo nemůže pochybovat, nejméně ten, kdo by chtěl útočit. Myslili jsme: čím větší převaha, tím lepší to nástroj, tím menší nebezpečí války; žádnou rovnováhu sil, nýbrž naprostou nerovnováhu.

Někteří příliš chytří a přejemně lidé označovali tuto teorii za příliš hrubou. Jak, ptali se, což by nebylo Německo popuzeno, kdyby se proti němu vytvořila podobná koalice? Nuže, věci se vyvinuly tak, že Německo nebylo popuzeno vytvořením takové koalice. Může nám však někdo říci, čím jest tedy stále popuzováno a z čeho pramení neklid? Může někdo říci, že situace je méně nebezpečná, než kdyby bylo došlo k vytvoření takového obranného spolku? Události, jejichž jsme svědky, věru ideu tuto nevyvrátily, spíše potvrdily. Nyní by už snad všichni dali přednost tomu, aby Německo mělo příčinu býti popuzeno tím, že se proti němu vytvořila universální obranná koalice, než tomu, co vidíme před sebou, že Německo sice nemá k hněvu onu udanou příčinu, ale nemusí se také dívat před svým prahem na tak silný spolek proti sobě, aby mu imponoval a aby činil jeho hněv neškodným.

Musíme ovšem přiznati, že bylo snadnější na tuto ideu připadnouti než ji uskutečniti. Jakákoliv obranná fronta proti Německu bude vždy děravá bez Italie, a tento stát na neštěstí právě v této epoše spatřil výtečnou příležitost pro sebe, která ho vyvedla ze společné fronty. Bylo by tak marné, že by to bylo až vul-

gární, nadhazovati, že také Italie má všelidské povinnosti, a zkoumati, zda je splnila. Všelidskými povinnostmi nepohrdá Mussolini o nic méně než Hitler. Oba znají jen prospěch svého národa a svého režimu. Účasti Italie na protiněmecké frontě bylo snad možno dosáhnouti, ale za cenu, kterou jiní nechtěli zaplatiti. Část té ceny nabyta proslulosti: jest to Habeš.

O italském diktátoru jest si možno mysliti všelicos, jistě však nikoliv, že jest to muž, který nepostřehne, když přijde jeho příležitost. Po třináct let, od r. 1922 až do r. 1935, pronášel pathetické sice, ale marné a neúčinné řeči podle starých římských vzorů. Zdá se, že se tajně, a nedávaje ničeho najevo, dusil ve své bezmocnosti. Zdá se to aspoň podle toho, s jakou vervou nyní vybuchl a s jakou rozkoší vychutnává světový význam, jež k němu přisunul vývoj událostí. Italie se stala jazýčkem na váze mezi hitlerovským Německem a demokratickou frontou. Hraje světovější roli než kdy jindy v novodobé historii. Neznáme všechny myšlenky, které o tom Mussolini má. Bylo nám však dáno důkladně poznati aspoň jednu a patrně hlavní jeho myšlenku o této věci: že vytěží ze situace všechno, co se dá.

Jak výtečná to situace pro něho! Svět, právě plně zaměstnán myšlenkami na příboj hitlerovského Německa, nemohl udržovati svou pozornost na dvou frontách, a ostatně k tomu asi neměl ani sil. Mussolini pocítil, že zdi, za kterými musil omezovat tak dlouho svou státnickou činnost, padly jakoby přes noc. Poněvadž svět se svou pravou rukou musil zabývat Německem a na vše ostatní mu zbývala jen levá ruka, uznamenal italský diktátor povolení tlaku a pocítil náhle, že téměř všechno jest možné a že má silné paže nadčlověka. Neodvážil se nic proti ostatní Evropě, dokud ještě neměla těžké starosti s Německem. Odvážil se téměř všeho proti ní, jakmile je začala míti. Habeš je první a nejnápadnější část jeho kořisti z této situace. V nejbližších dnech, v jednání s Anglií, se ukáže teprve, jak velkou představu má o rozsahu celé své kořisti. Chamberlainova vláda dala najevo, že by byla ochotna tuto kořist legalisovat, a že je pro tuto otázku ochotna se zbavit i tak výtečného a úctyhodného svého člena, jako jest Anthony Eden.

Snad žádná ještě zpráva z Anglie nezbudila ve světě tolik úzkostlivé pozornosti, jako právě toto odhodlání. Někteří deprimovaní Středoevropané žili po několik dní v mínění, že vše jest už ztraceno. Musíme se však i na tuto událost podívat chladněma očima. Naším míněním jest, že jí nepřichází žádný zcela nový element do dnešní situace a že rozhodnutí Chamberlainovy vlády spíše plasticky ukazuje všechny stránky situace dosavadní, než aby vytvářelo situaci novou.

Je zajisté pravda, že anglický ministerský předseda se vyslovil o Společnosti národů tak chladně, že to zamrazilo. Je dále pravda, že právě anglickému ministerskému předsedovi skoro nejméně přísluší vystupovat v takové skeptické roli a že to vypadá, jako kdyby někdo začal hanět dům, který sám po dlouhou dobu svého života stavěl. Proč? Není tomu dávno, co anglická vláda nejenže se nevyjadřovala o Společnosti národů a její nosnosti kriticky, nýbrž uložila této instituci a všem národům jí věrným nejtěžší zkoušku: sankce proti Italii. Kdyby anglická vláda skutečně byla přesvědčena o bezvýznamnosti Společnosti ná-

rodů, proč vyzývala tehdy spoustu malých národů, aby se opíraly o bezvýznamné a aby svou politiku založily v dramatické chvíli právě na této instituci a aby raději se rozešly s Itálií než s Ženevou? Aby dokonce se s Itálií raději zneprátelily, než aby zanedbaly pravidla Společnosti národů? Anglie vedla tehdy evropské národy velmi rozhodně směrem ženevské politiky. S úžasem musili by nyní vyslechnouti tito národové z jejích úst, že se s mnohým risikem a na jeho výzvu exponovali pro něco, co vlastně nemá žádný význam a co jim samým není k žádnému prospěchu. To přece je sotva možno, aby vůdce pojednou se obrátil k četě, kterou dlouho určitým směrem a na základě své autority vedl, a aby jí nevrle řekl: já tam vlastně nechci dojít a divím se vám, že jdete za mnou. To by neukazovalo na vůdcovské, ba ani na slušné vlastnosti.

Anglie nemůže přehlížeti, že nese skutečnou odpovědnost za mnohé okolnosti dnešního stavu, poněvadž vznikly v podstatě na její radu. Kdyby střeoevropští národové byli už r. 1935 slyšeli z jejích úst, že Společnost národů nestojí za to, aby se za ni stavěli a za ni exponovali, byli by si zajisté zařídili zejména svůj poměr k Itálii zcela jinak, tak, aby jim to šlo k duhu ve střeoevropském prostoru, jež obývají. Byli by se pokusili zjednat si dobré vztahy k Itálii, aby byli chráněni proti Německu. Autorita Anglie rozhodla jinak. Šli jsme, jak jsme šli, poněvadž byla naší největší autoritou ve věcech mezinárodních. Máme nyní od ní slyšeti udivené: ale vždyť to byl omyl? Jestliže to vskutku byl omyl, cí omyl to byl? A kdo naváděl jiné, aby se mylili?

Avšak není třeba, abychom si známou Chamberlainovu řeč vykládali právě takto. Tento anglický politik má pověst realisty; pokusme se jeho názory vyložit si v duchu stejně strážlivého realismu. Právil, že Společnost národů v podstatě žádnou kolektivní bezpečnost nepředstavuje a že národy, které by se domýšlely, že jsou jí chráněny, by mohly pojednou s úžasem shledati, že nejsou chráněny ničím. Dodal však, že kolektivní bezpečnost si představuje jako vojenský spolek národů, odhodlaných mocí brániti se útočníku.

Zkoumejme to, jak jsme si slíbili, realisticky. Po pravdě řečeno, musili bychom být slepí a musili bychom zkušenosti nepřikládali žádnou cenu, kdybychom se byli ještě v r. 1938 domnívali, že samo členství ve Společnosti národů zaručuje každému bezpečnost. Co všechno mluví proti tomu: Habeš byla členem Společnosti národů — a co jí to pomohlo? Španělsko je členem Společnosti, se stejně bídným výsledkem. Čína je také členem — bylo to snad schopno odvrátit japonský útok? Tyto všechny věci jsme tedy viděli a poněvadž nejsme úplně nepoučitelní, nedomnívali jsme se, že samo členství v ženevské instituci zbavuje nás starostí. Uprímně řečeno, v skrytu srdce spoléhali jsme se více na své vojenské spolky. V tom nám tedy anglický ministerský předseda celkem neřekl nic nového.

Otázka jest jiná: ať v rámci Společnosti, ať mimo její rámec jest třeba dospěti ke kolektivní bezpečnosti. Nejsme fanatiky jednoho způsobu. Řeč Chamberlainova mohla by nás skutečně znepokojiti jen v tom případě, kdyby měla znamenat, že Anglie má v úmyslu ode vši kolektivní bezpečnosti, ať takové či onaké, se odtáhnout a že odmítá jakoukoliv odpovědnost za stav věcí v Evropě, za ten stav, který sama pomáhala vytvořit, za dílo mírové konference, kde její slovo bylo nejmocnější za celých dvacet let poválečné politiky,

kdy vedla. Musili bychom se ptáti: proč vlastně vytvořila Anglie r. 1919 takovouto Evropu, jestliže při prvních velkých obtížích by utíkala od svého díla? Nelze po dvacet let provozovat určitou politiku, nakupit na sebe spoustu odpovědnosti a pak vzít klobouk a odejít do ústraní a nechati své bývalé dílo, aby se postaralo samo o sebe.

To jest tedy ta hlavní otázka, nikoliv, jak velkou moc má Společnost národů ve své dnešní podobě. Chtěl-li Chamberlain říci, že je třeba se postarati o mír důkladnějším způsobem, než jest schopna postarati se o něj dnes Společnost národů, díky za tento realismus. Záleží však na tom, co Anglie, dospěvši k tomuto poznání, bude dělati dále. Bude opravdu usilovati o onu jedinou kolektivní bezpečnost, kterou p. Chamberlain pokládá za účinnou, o silný vojenský spolek států, odhodlaných se brániti? Nebo chce v tomto velkém světovém zápolení určitým způsobem privatisovat?

V tuto druhou možnost neuvěří nikdo, kdo zná dějiny Anglie a podstatu jejích potřeb. Anglie nikdy nemůže se takovýmto způsobem vyloučit ze světových dějin, i kdyby k tomu měla stokrát chuť. To jest tak jisté, že o tom už ani není třeba diskutovat. Porušení evropské a světové rovnováhy by přineslo za zcela krátkou dobu zkázu britského imperia. Anglie za každou cenu musí zabrániti tomu, jako vždycky bránila, aby evropský kontinent byl ovládnut velkou imperialistickou mocností, a je lhostejno, odkud by tyto události vzaly počátek, zda, jako r. 1914, od Srbska, nebo nyní snad by se mohlo státi, od Československa. Tato velká říše nestala se ještě tak malomyslnou, aby se spokojila jen tím, že její zkáza bude jen poněkud odložena.

Poněvadž toto jsou a musí býti zcela neměnné základy britské politiky, nemůže vítězství Chamberlaina nad Edenem znamenati, že by se Anglie chtěla desinteresovat na evropské politice, nýbrž že se chce na ní interesovati novým zvláštním způsobem, který Chamberlainův směr pokládá za správnější. Jest možno naléztí správnější způsob než byl Edenův?

Sympatie k této osobnosti, jež musí počítovati každý, komu záleží na tom, aby světová demokracie nevypadala tak, jako by měla v žilách vodu, nesmějí překážeti zkoumání, jaké úspěchy měla vlastně jeho metoda, tak znamenitá na poslech a tak rozehrávající srdce demokratů. Kdyby za své činnosti nebyl udělal nic jiného, než že miliony demokratů povzbudil, i za to mu patří nehynoucí zásluha v historii. Jaké však, vraťme se k tomu, byly přesné jeho úspěchy? Je pravda, že se sympatickou zásadovostí odmítl vydati Itálii část Habeše a že hněvivě porazil Hoara, který s Lavalem předl tento kompromis. Jaký však byl konec tohoto slavného začátku? Ten, že se Itálie zmocnila Habeše celé. V tomto případě lze oceňovati jen dobré úmysly, ne však výsledek. Politika Edenova nebyla dále schopna přerušit spolek Itálie s Německem, ze kterého vyplývá hlavní nebezpečí současné situace, naopak, utvrdila jej. Poměry, místo aby se zlepšily, se horšily, ačkoliv britskou politiku vedl tak sympatický muž. Nesmíme ani přehlížeti, že za jeho režimu skutečně vládla nauka kolektivní bezpečnosti jako oficiální doktrína, že to však byla více jen událost v říši slov a že nikdo se o to necítil bezpečnějším, ani bezpečnějším nebyl. Mluvílo se slavnostně o kolektivní bezpečnosti, avšak ve skutečnosti žádné kolektivní bezpečnosti nebylo. Po této stránce sotva může přínéstí režim Chamberlain—Halifax podstatně zhoršení.

p o z n á m k y

Vidíme tedy, že úspechy Edenovy, ačkoliv jeho úmysly byly nejlepšie, byly skrovné. Není ho možno z toho obviňovati: jsa sice zahraničným ministrom britské ríše, nebyl jejím diktátorem a nemohl dělat politiku tak do všech důsledků, jak by byl snad chtěl. Jeho politika musila býti polovičatá, poněvadž nemohl jednati sám, nýbrž byl odkázán na souhlas svých kolegů v kabinetě, kteří měli značně odlišné myšlenky. Kdykoliv jeho paže se vztáhla, pověsili se na ni chamberlainovci, halifaxovci a hoarovci a nalili vodu do každého vína, které on chtěl čepovati. (Totéž se ostatně bude nyní díti Halifaxovi: na jeho paži se zase pověsí edenovci, a už proto se nemusíme obávat velkých změn v britské zahraniční politice. Britská politika je vždy výslednicí nějakého slušného kompromisu mezi většinou a opozicí, mezi těmi, kdo zvítězili, a těmi, kdo byli poraženi, a už proto v ní není náhlých změn.)

Chamberlainův plán, pokud lze posouditi, vrací se kamsi do minulosti, chtěl by snad obnoviti psychologii Stresy, a soudě, že nevyšlo nic dobrého z boje proti dvěma diktaturám současně, chce učinit pokus oddělit je od sebe tím, že bez ohledu na zásady, které v posledních třech letech proklamovala, by se Anglie dohodla s Itálií, jestliže to půjde. Poněvadž hlavní nebezpečí skutečně je ve spolku dvou diktatur, není to teoreticky špatný plán, a kdyby se povedl, byla by to tak velká věc, tak velký úspěch, tak velké vyjasnění, že by stálo za to obětovati i Anthony Edena, ačkoliv je to jedna z největších obětí, již demokracie může nabídnout. Cesta západních demokracií do střední Evropy může vésti jen přes Itálii. Proto má Chamberlainův pokus i pro nás velký význam, a byli bychom pošetilí, a neviděli bychom přesně svůj zájem, kdybychom mu přáli jen nezdár.

Ale je možno, aby se takový pokus zdařil? A zdaří-li se, nebude mít jen chvilkové trvání? Jak pevný bude papír, na kterém by byla napsána tato úmluva? A jak často si bude Mussolini tuto úmluvu čísti? (To je vzhledem k dnešním cenzurním poměrům zdvořilě vyjádření pronikavých otázek.) Zcela velká překážka stojí takovému pokusu v cestě: spojenectví s Německem dalo Mussolinimu sílu, po níž tak dlouho bezmocně toužil. Je vůbec pravděpodobno, že se ochotně vzdá kombinace, která jej tak vysoko vynesla a která teprve dala Itálii význam velmoci? Nejbližší události nám na to odpoví.

Nezůstane ovšem jen při jednání s Itálií. Chamberlain bude jednati i s Německem. Ani v tom není nic sensačně nového. Vždy bylo jisto, že Anglie ještě jednou, ať by v jejím čele stála jakákoliv vláda, se pokusí o mírné vyrovnání s diktaturami. To by byla nepochybně učinila i taková anglická vláda, již by stál v čele Eden, a s tím i celá ostatní Evropa musí sympatizovat. Tento poslední pokus má býti udělán, nikoliv jen s anglického stanoviska, nýbrž i světového. Vskutku je nezbytno odhalit, existuje-li ještě možnost mírného narovnání. Je třeba podniknout vše, co jest na světě, aby se zabránilo válce.

To, co Chamberlain právě dělá, je asi poslední pokus o takovou dohodu. Nezdáří-li se, bude Chamberlain smeten a Eden se vrátí do vlády s mnohem větší autoritou než mívá. Ani pak nemusí dojíti k válce: ale svět se bude navzájem držeti na uzdě nesmírnými armádami a válečné nebezpečí bude ovládat celý náš život a vnitřní život států bude se stále více podle toho přetvořovat. Nebude zcela příjemno ani důstojno žít.

F. Peroutka.

Poučení ze Schuschniggovy řeči

Celý demokratický svět jistě poslouchal čtvrtetní Schuschniggovu řeč s upřímnými sympatiemi. A řeč si jich také plně zaslouží. V kterém demokratu by se nepohnulo srdce, když slyšel kancléřovo vášnivé vyznání víry v budoucnost a nezávislost malé země rakouské, v politické sebeurčení jejího obyvatelstva a v historický úkol rakouské státní myšlenky! Schuschniggovu řeč si nepochybně hodně změnil jednostranný obraz rakousko-německého poměru, jaký se maloval po berchtesgadenské schůzce. V tomto obraze se Schuschnigg jevil ošizený a pokořený, rakouská nezávislost podlomená a anšlus potichu provedený. Obraz, který o berchtesgadenských jednáních namaloval Schuschnigg, vypadá však docela jinak. Podle jeho výkladu šlo jen o doplnění dohody z 11. července 1936, jejímž základním článkem je naprostá nezávislost a svrchovanost rakouského státu. Rakouským nacistům nebyla povolena volnost propagovat hitlerovský program, nýbrž jen umožněna — podobně jako bývalým sociálním demokratům — součinnost v institucích nového rakouského režimu, s podmínkou, že budou respektovat rakouské politické směrnice a rakouské zákony. Tento výklad asi nebyl v Německu slyšen s velikým potěšením.

Zajímavé také je, jak Schuschnigg diskretně sice, ale jasně zdůraznil, že Rakousko i dále hodlá dělat samostatnou zahraniční politiku. V řadě přátel jmenoval i západní velmoci včetně Spojených států, což je samo o sobě v Německu jistě něco pohoršujícího. Nejmenoval sice Československo, ale mluvil o rakouské vůli pokračovat ve stycích se sousedy a o rakouském právu, zachovat si dobré hospodářské a kulturní vztahy k veškeré cizině, bez ohledu na státní hranice.

Když Schuschnigg vypočítával vlastnosti rakouského státu, řekl na prvním místě, že je to stát křesťanský. Když se zmiňoval o nacionálním socialismu, dodal, že pro Rakušany není heslem ani nacionalismus ani socialismus, nýbrž patriotismus. Když vykládal o hospodářství, podotkl ironicky, že Rakousko sice nepodaló zázračných výkonů — a posluchačstvo se při tom hlasitě smálo — ale že jasně dokázalo životní schopnost svých zemí. O Mussolinim významně řekl, že se vždycky chránil zasaňovat do rakouských vnitřních poměrů. A tak dále. Pro toho, kdo umí poslouchat — a to uměli nejen rakouští účastníci Schuschniggovy přednášky, nýbrž i všichni posluchači zahraniční — je to mluva velice jasná, třebaže je nepřímá. Lze pochýbovat o tom, že se Hitler a Schuschnigg zase brzy sejdou.

Neméně poučný než sám obsah řeči je také její ohlas ve světě. Nad rakouskou nezávislostí už se namnoze dělal kříž. A pohodlnou výmluvou pro ty z mocných tohoto světa, kteří nehodlali Rakousko v jeho boji podepřít, byla právě domněnka, že Rakousko samo se už mlčky podrobuje. Schuschniggova řeč tuto výmluvu znemožnila a donutila Evropu, aby si uvědomila svou odpovědnost. Kdyby bylo Rakousko i dále ohrožováno, nebylo by už snadné vymlouvat se na jeho pasivnost, neboť je zcela zřejmo, že tento malý stát lpí na své nezávislosti a že se jí vzdá jen tehdy, bude-li k tomu donucen hrubou přesilou.

Na tom se ukazuje politická cena rozhodného slova za takových okolností, v jakých se v posledních týdnech octlo Rakousko. Stát, který ve chvíli ohrožení své nezávislosti mlčí a krčí se, ztrácí v cizině nejen sympatie, ale také naději na účinnou pomoc. V tom je také pro nás dobré poučení pro případ, že bychom se někdy octli v nesnázích. Hlas ohroženého státu musí být dobře slyšet v celém světě. U nás jsou někteří lidé, kteří doporučují přikřčit a přizpůsobit se ještě dříve, než jsme se octli tváří v tvář skutečnému nebezpečí. Nedejme se svěst malomyslností, za níž se ostatně často skrývají i politické zámysly! Může-li rakouský kancléř po tom všem, co jeho země v posledních letech od známých činitelů zkusila, mluvit tak, jak mluvil, můžeme my při své síle a při svém mezinárodním postavení mluvit aspoň stejně rozhodně. Přátelé ve světě nám zůstanou věrni jen dotud, dokud my sami sobě zůstaneme věrni a dokud budeme ochotni o své nezávislosti nejen mluvit, nýbrž také něco pro ni obětovat. Hájí-li svou nezávislost s takovou ohnivostí Rakousko, které zrušilo demokracii a přiklonilo se k režimu autoritativnímu, musíme my, kteří jsme si demokracii zachovali, hájit své svobody tím ohnivěji.

Z. S.

Rooseveltova stopa

Páté výročí Hitlerova režimu bylo v Německu oslaveno s propagačním leskem, jehož vyvrcholením byl vodopád čísel, která Vůdce uvedl ve své tříhodinové jubilejní řeči. Za Atlantikem

uplývá také jedno mocné programové pětiletí. Každý slušný Američan uzná, že prezident Roosevelt také zachránil vlast a že provedl za své pětileté administrace věci, které potvrzují rekordní amerikanismus také na poli výkonu státnického.

Pět let Rooseveltovy vlády znamená dílo, které možno nazvat divem demokratické státnosti. Na čem záleží, je obdivuhodná schopnost celého Rooseveltova planismu, jeho uznaná velkorysost a logická záměrnost. A pak to, že Roosevelt široko znárodnil svoji autoritu, aniž by přitom zbavil sám národ jeho demokratické a mravní autority. Běží tu nesporně o daleko vyšší typ státnické velikosti i výkonnosti, než jaký proti demokraciím postavily diktatury.

S Rooseveltem přišly do americké demokracie nové názory. Jsou také celou soustavnou ideologií, která zápasí o to, aby na své půdě sjednotila mysl a národní vůli celého amerického národa. Nepracuje, ovšem, pomocí koncentračních táborů nebo omezováním občanských svobod. Jediné tábory Rooseveltovy jsou ty, které pod značkou CCC poskytují mladým nezaměstnaným věku 17—28 let a desetitisícům vojenských vysloužilců řádně placenou práci, z níž vzniká řada cenných stavebních a restauračních hodnot, a která těmto mladým umožňuje, aby posílali ještě do svých domovů pravidelně měsíční podpory. Kdyby měla být vůbec řeč o tom, co tato nouzová a produktivní služba Rooseveltova vytvořila, zatočila by se hlava. Tisk americký nedávno uvedl, že jenom WPA zbuďovala dosud cest o délce pateronásobně větší délky zemského rovníku, automobilistům zbuďovala silnice o více než 100.000 mil délkou, pokryla Spojené státy tisícem letišť — nových nebo upravených — z nichž některá náležejí k největším na světě, upravila na půlčtvrta tisíce mil břehů řek a nábreží, vysušila močálů v rozloze přes půl milionu akrů, vysázela novou lesní kulturu veliké plochy devastovaných lesů atd., nehledě ještě k její velkému službě kulturní, lékařské a samaritánské, umělecké a p.

To jsou tedy jediné tábory ve Spojených státech. Jinak panovala a trvá nejsvobodnější kritika prezidenta, jenž tvoří nové hospodářsko-sociální formy amerického života. Roosevelt byl stigmatizován svými odpůrci jako bolševik nebo fašista a snad se dosud dává divadelní hra, v níž je karikován on, jeho manželka i členové jeho vlády. Není žádného pokusu a opatření, které by omezovalo tuto nejrozsašlejší svobodu slova a projevu. Dobré stránky svobody však v americké demokracii vždy převládaly nad špatnými, a proto i oceňování Roosevelta národem je neskonale větší než jeho kaceřování.

Svůj Nový úředí uvedl Roosevelt slovy, že lidé, jednající společně, mohou vykonat více než jednotlivci, jednající na vlastní pěst. Tento refrén doprovází celou politiku prezidentovu. Byla to plánistická, kolektivistická demokracie, kterou předložil prezident zemi, která měla hluboce v krvi nejsvobodnější i nejtvrdší individualismus a jejíž definice demokracie zněla: ta vláda je nejlepší, která vládne nejméně. Ve jménu této demokratické filosofie uložil prezident v r. 1933 americkému průmyslu na tisíc kodů, které určovaly objem produkce, ceny zboží a dělnictvu minimální mzdu a čtyřicetihodinovou dobu pracovní i organizační svobodu v továrnách a dílnách. Vznikla celá řada hospodářsko-kontrolních orgánů, která vytvořila celý slovník značek. Prezident jmenoval jejich vedoucí orgány a vládl přímo tímto celým ohromným mechanismem. Není divu, že prezidentův předchůdce Hoover uvítal novou soustavu jako vpád do staré americké svobody a nazval ji tendenčně socialismem. Není divu, že Nejvyšší soud, naplněný konservativností, zvrhl prezidentovu „regimentation“ s odvoláním na ochranu svobody, kterou poskytuje americká ústava jednotlivci i majetku. Ale stojí tu nový americký duch proti starému. Tento nový americký duch zachránil Spojené státy před sociální revolucí, která se zdála být před nastoupením Rooseveltovým neodvratnou, a tento nový americký duch vrátil zemi novou prosperitu, pokaženou a znovu oslabenou jenom tam, kde se prezidentovi překázalo a kde se poutala ze zlé či třídní vůle jeho iniciativa. Síla tohoto nového národního amerického ducha dala Rooseveltovi jedinečné volební vítězství z r. 1936, ona donutila Nejvyšší soud k ústupu.

Demokratický kolektivismus Rooseveltův ve vnitřním budování země se doplňuje vzrůstem nového světopolitického ducha amerického národa, směřujícího k principu bezpečnosti kolektivní.

Snad Roosevelt dosud více mluvil než jednal v tomto svém novém duchu. Je známa celá serie jeho úderných projevů proti evropským diktaturám a je známo jeho přesvědčení, přejaté z Wilsona, že mír neohrožují národově, nýbrž toliko vlády, které jsou neodpovědné lidu. Proto boj proti diktaturám je Rooseveltovi tím, čím byl Wilsonovi boj za sebeurčení národů, za je-

jih právo a svobodu určovat svoji svobodnou a svrchovanou vůli.

Nezapomínejme, že Roosevelt s tajemníkem Hullem musí teprve tvořit nového mezinárodního ducha v americkém národě, v němž nezakotvil duch Wilsonův a který je ovládnut od počátků Spojených států izolacionistickou doktrinou. Přesto Roosevelt učinil mnoho praktického pro přerod americké zahraniční politiky. Učinil USA členem Mezinárodního úřadu práce, zahájil spolupráci se Společností národů v jejich komisích odborných.

Do Společnosti národů ovšem Amerika stále ještě nevstupuje a státní tajemník Hull byl pohnut právě k prohlášení, že Spojené státy nemají smluvních spojeneckých závazků s nikým v Evropě. Nelze také očekávat, že by Spojené státy si osvojily přímou spojeneckou politiku. Avšak zasáhly do světové války bez ní a i budoucně položí svoji moc na vážky, jakmile by běželo o světový konflikt, který nemůže neohrozit jejich vlastní bezpečnost a zájmy, jak to Roosevelt s Hullem vytrvale americkému národu říká. I tu praktická autorita prezidentova roste. Po potopení „Panaye“ se projevilo, jak se sjednocuje i v zahraničně-politickém ohledu celý americký národ za svým prezidentem. A porážka návrhu kongresníka Ludlowa, který omezoval pravomoc prezidentovu při vypovídání války, potvrdila, že to bude Roosevelt, jenž pevně bude určovat politiku Spojených států v každém případném mezinárodním konfliktu.

Na Americe Rooseveltově však leží stín, ode dne ke dni znatelnější, stín blížícího se prezidentova odchodu z Bílého domu.

Příští prezidentské volby budou v r. 1940, a je americkou zvyklostí, že prezident se neuchází po třetí o vládu v Bílém domě. Ústavní předpis to však není. Šetří se toliko účta k pravidlu, které zavedl první prezident Washington, jenž odmítl po třetí kandidovat. Přehlíží se však, že kdyby nebylo bývalo jeho znechucení z osobního boje, který byl proti němu veden, zajisté by byl přijal třetí nominaci. To je snad okolnost, která způsobuje, že prezident Roosevelt zachovává stále mlčení k otázce, již nejednou mu předloženo, bude-li se ucházet i r. 1940 znovu o svůj úřad. Jeho někdejší nejbližší spolupracovník z Nového úřadu gen. Johnson vyslovil letos mínění, že prezident bude znovu kandidovat, bude-li naděje, že důvěra, kterou by obdržel, by se rovnala té z roku 1936.

Jsou jisté záruky, že prezidentovi nebude lhostejné, jak se bude vyvíjet americký duch po něm. Nepochybně sám zabezpečí další zajištění svého díla péčí, aby ho vystřídal — kdyby sám nekandidoval — dosti schopný a silný pokrokový následovník.

Jar. Koudelka.

Jak si vede italská diplomacie

Při debatě o zahraniční politice v britské dolní sněmovně u příležitosti Edenova odstoupení mluvil také poslanec národní dělnické strany Harold Nicolson, který má za sebou značné zkušenosti z diplomatické praxe. Býval původně tajemníkem Lloyda George a proslul zvláště svým spisem o mírové konferenci. O metodách italské diplomacie řekl toto:

„Až budeme jednou zkoumat tuto věc, až budeme moci čísti dokumenty o tom, co se dělo mezi Grandim, ministerským předsedou Chamberlainem a ministrem Edenem, uvidíme, myslím, že nejde jen o otázku praktického postupu, nýbrž o otázku zásadní; poznáme pak také, zdali země, která stále a bez omluvy porušuje každý závazek, který kdy na sebe vzala, může být prostě zase s úsměvem sevřena v náručí, anebo zdali je lépe dáti jí napřed několik podmínek, nežli se vyjednávat zase obnovi.“

Byl jsem zneklidněn, a to nejen pro zásadu, o kterou jde, nýbrž také proto, že mám určité zkušenosti z jednání s Itálií a určité znalosti jejího počínání. Ti, kdo někdy vedli jednání s Itálií, vědí, jak znamenitě Italové umějí hájit svou věc. Jejich metoda je metoda vrtáku. Špička vrtáku se jemně, mile a sladce opře o vrchol zátky a nejdřív se nic nestane. Láhev se uvede do pravé police — říká se tomu „přátelské vztahy“ anebo „konec vendetty“ — a najednou se otočí vrtákem a zátky začne skřípat. Mají dokonalý systém vymyslet si něco, co doopravdy nechťejí, domáhat se toho a říkat: „Umřeme, jestli nám to nedáte“, a když to dostanou, chtějí hned něco dalšího. Předstírají, že je ohrožujete nebo že to, co chcete, má pro ně životní význam. Vzdají se toho s ohromným gestem a pak řeknou: „Co nám za to dáte?“

Nikdy vám neřeknou, jaké jsou jejich nejvyšší požadavky. Nechájí vás domnívat se, že jejich požadavky, zásady a rozsah jednání jsou s jejich stanoviska docela skromné. Každou chvíli pronikne vrták hlouběji a zátky se nemůže nikterak vysmeknout, protože je na něm pevně nabodnuta. Itálie až dosud nepodepsala ani jednu důležitou smlouvu, kterou by

nebyla porušila. Její metody jsou tak zavilé a nebezpečné, že je nejprve třeba mít záruky a jasné vymezení rozsahu vyjednávání, které se má zahájit. Seznam italských prohrěšků a dvojakosti ve věci svatosti smluv je tak hrozný, že nemůžeme vydat ani jedinou britskou posici za italský závazek. Zahraniční ministr tvrdě bojoval o zachování vlády zákona a řádu, o zásady Společnosti národů, o víru ve svatost smluv a o důvěru světa, kterou teď můžeme ztratit. Lituji, že tyto velké zásady naší politiky, tyto charty, tato autorita, kterou jsme tolik století měli ve světě, leží nyní roztrhány u našich nohou a jsou nazývány cáry papíru nebo vedlejšími drobnostmi. A hlavně lituji, že jejich odpůrce byl odpraven, aby se v Římě mohli radovat.“ Z. S.

Pomůže jenom střídání ministrů?

Požadavek, aby jednotlivá ministerstva nebyla dlouho v rukou jedné politické strany, se odůvodňuje také tím, že by to přispělo k zmenšení vlády politické legitimace v různých resortech, protože úředníci by pracovali u vědomí, že po ministrech z jedné politické strany může přijít ministr s jinou politickou legitimací. Je ovšem otázka, do jaké míry tato změna sama uchrání státní administrativu od stranického vlivu. Daleko důležitější by bylo, kdyby všechny strany revidovaly svoje názory o státní administrativě. Pro stát je velmi důležité, pronikne-li do státní administrativy myšlenka, že o postupu jednotlivců nerozhoduje jejich práce, nýbrž jejich stranická příslušnost. Stane-li se tak, je marné nějaké reformování veřejné správy, neboť konec konců bude záležet vše na lidech.

Poslanci, kteří mají kontrolovat činnost státní administrativy, jsou přetíženi intervencemi ve prospěch „svých“ státních zaměstnanců. Mají kontrolovat činnost státních úřadů a při tom musejí obcházet státní úřady a intervenovat za toho či onoho. Někdy musí svoje lidi hájit, aby se jim nekrivdilo. Ale někdy zase chtějí, aby se nějak zamhouřilo jedno oko. Jsou touto intervenční prací přetíženi. Nezvyšuje to jejich autoritu v očích administrativy. Je sice zakázáno, aby státní zaměstnanec si hledal vliv mimo úřad. Ale to je někde psáno a nedodrzuje se to. Jsou personální referenti, kteří vyloží, jak to je: „Jste navržen, ale ten a ten si opatřil takovou a takovou politickou protekci; nezbude nic jiného, než abyste si opatřil také něco takového.“ Kolikrát musili personální referenti ustoupit při svých jmenovacích návrzích před vis maior, které se říká: stranická legitimace.

Nedávno jeden list psal o tom, že by státní zaměstnanci měli se hrdinně bránit proti vládě stranické legitimace. To je dobrá rada, ale neuskutečnitelná. Náprava musí přijít od politických stran; ty tento stav zavedly a ty jediné ho mohou změnit. Jinak sklídí špatné ovoce: budou vidět špatnou administrativu, stranickou, pomalou a pohodlnou, v níž budou spokojení lidé, kteří budou spoléhat na to, že mají svoji legitimaci v kapse, že tu a tam udělali své straně nějakou tu úsluhu. V. G.

Zpolitování sportu?

Footballové kluby právě konají valné schůze. Mají právě před sezonou, musí tudíž vyříditi své záležitosti. Letos je zajímavé pozorovat, koho si volí do předsednictva? A proč? Předně: stále existuje krize footballu a musí se něco proti ní podniknout. A tu jste překvapeni, jakým způsobem kluby chtějí řešit krizi výkonných sportovních sil: prostě tím, že na valných schůzích povalují výbory a předsednictva, které bolela hlava ze sportovních neúspěchů a které chtěly řešit krizi zlepšením sportovní výchovy, a za ně staví do čela osoby ze světa nespportovního, ceněné proto, že „mají styky“ a že za nimi nestojí jen klub, který si je zvolil, nýbrž také nějaká politická strana. To je příznačné. Klubář, který schvaluje tuto volbu, vám vysvětlí, proč k tomu došlo, takto: „Musí se jít s duchem doby.“ A proto kluby vyhazují z předsednictva lidi, kteří měli k sportu nějaký vztah a dávají přednost lidem schopným intervence, politickým vyjednavcům. Ten, kdo „nejde s dobou“, je konservativce, který prohrává mocenskou situaci a výhody pro klub u zeleného stolu, jsa tak naivní, že stále věří, že sport se nevyhrává zde, nýbrž na hřišti, zdatností a energií sportovní.

Avšak proti módě volit za předsedy politiky již letos sotva lze něco podnikat, zvláště když vedoucí footballový klub si zvolil za předsedu generálního tajemníka velké politické strany. To je příklad, který táhne. Jenže může, bude-li následován, zavést sport do oblastí, v které ho nechceme mít: totiž do

zájmu politických stran, které by se náhle mohly předbíhat v úsilí, aby dostaly pod svůj čepce co možná nejvíce klubů. To by znamenalo zpolitování sportu. Před patnácti lety jsme jeden útok odrazili: Komunisté zakládali Rudé hvězdy. Protože by tak mohli pěstovat sport i katolíci, živnostníci, agráři, sociální demokraté, fašisté atd., bylo rozumné, když se přešlo toto pokusnictví a když ze sportu byla vyloučena politická orientace. Přesto však takovému politicko-stranickému sportování, jež se u nás neujalo, by bylo sympatičtější, než kdyby klubům, složeným z bratrstev nejrůznějšího politického přesvědčení a společenských skupin i ducha, byl dán do čela politik, který by je jako nepolitické kolektivum zpolitovával a zaváděl do závislosti na své straně. To by bylo ještě horší zpolitování, než jaké nám hrozilo od Rudých hvězd. Má-li být sport nepolitický, musíme dávat pozor na oba způsoby, kterými by se mohl sesmyknout tam, kam nepatří: do boje politického. Baco.

politika

Roman Demko:

Železná garda a její kapitán

Lidé v Bukurešti si ukazují večerníky, které otiskly poslední rozkaz vůdce Codreana, týkající se rozpuštění strany „Totul pentru țara“. („Vše pro vlast.“) Zasněženým se líbí zejména poslední věta dopisu, která zní:

„A nyní, ve chvíli, kdy se rozcházíme, my, mládež Rumunska, vyrostlá v duchu legie, pozdravujeme generaci starých a politiků. Děkujeme jim za zacházení, jehož se nám dostalo.“

Co je na této větě tak nápadné? — ptal by se cizinec. Snad to, že tak resignovaně přiznává porážku svého hnutí?

Zasněžený však odpovídá:

To není resignace, nýbrž sebevědomá výzva k boji. Každé prohlášení tohoto muže vyznačuje stejné orientálně-mystické forma. Poslechněte si větu z jeho dřívějších rozkazů:

„Přátelé, buďtež tygr a beránek v jedné osobě. Strpte sedmasedmdesátkrát, že vás přitiskli ke zdi, ale pak proražte zeď a dobudte vítězství nebo zahyňte.“

Chápete, cizince ze západu, že se kapitán nevzdal fanatického boje a že jeho rozkaz, který je prý poslední, znamená jenom výzvu k stoupencům, aby se podrobili těžké zkoušce? Až se vrátíte domů a dočtete se v novinách všelicos, nezapomeňte na poslední slova Codreanova: „Děkujeme generaci starých za zacházení, jehož se nám dostalo.“

Codreanův profil.

Kdo je tento Zelea Codreanu, zapsaný v seznamu advokátů, čtyřicetiletý muž a bývalý student na universitě v Jasích, syn polského otce, jménem Želenski, a německé matky? Kdo je tento podivný ochránce a zachránce rumunské rasy, proti kterému musela nová rumunská ústava přijmout ustanovení, že ministrem může být jen ten, kdo pochází aspoň ve třech generacích z čisté rumunské krve? Jeho bývalý učitel na universitě a duchovní vůdce Alexander Cuza nazval jej v rozhovoru s francouzským novinářem Tharaudem „vrahem“, ale to je pouze poloviční pravda nebo ještě méně. Tolik je jisto, že se Zelea Codreanu objevil v širší politické veřejnosti po trojnásobné vraždě, kterou sám provedl, a svou posici upevnil dalšími vraždami, které jeho stoupenci spáchali ihned na jeho rozkaz. Takový byl také rozkaz k zavraždění ministerského předsedy Duky.

Trojnásobné vraždy dopustil se před patnácti lety tehdejší student přímo v soudní síni v Jasích. Tato skutečnost stala se již v Rumunsku téměř legendou. Zelea Codreanu a jeho

přítel Mota, který bojoval ve Francově vojsku a padl u Madridu, poštvá tehdy studenty k stávce proti připuštění židů k studiu na vysokých školách. Liberální vláda byla proti stávce bezmocná, protože tehdejší ústava poskytovala vysokým školám takovou autonomii, že úřady nemohly zatknout vůdce stávky. Jednoho dne se však novému policejnímu prefektu podařilo zatknout Codreana, Mota a dva jiné studenty na ulici. Policisté, uštvaní stávkou, která trvala celý rok, vybilí svou zlost na čtyřech studentech, jakmile je měli na strážnici. Proti Codreanovi došlo k přelíčení pro rušení klidu. Když se před soudem objevil jako svědek policejní prefekt, vytáhl Zelea Codreanu revolver a zastřelil ho spolu s dvěma jinými policisty. To byl začátek jeho kariéry.

V klášterním vězení ve Vacaresti.

Nyní se již proti studentům vedl větší proces. Již na konci stávky, která studentům nepřinesla žádný morální úspěch mimo ztrátu dvou semestrů, rozhodl se Codreanu pro terorismus. Listina osob, které měly být zavražděny, obsahovala jména šesti členů tehdejší liberální vlády a několika velkých bankéřů a demokratických novinářů. Po zavraždění policejního prefekta přišlo se i na tento plán. Ale proces nebylo možno provést v Multansku, v sídle dynastie Cuza a v kraji antisemitismu, zděděném od starého Ruska, vždyť se dalo předvídat, že by porotci v Jasích mladé nacionální hrdiny osvobodili. Jedenáct zatčených studentů bylo nejdříve převezeno do vězení ve Vacaresti. Tam byl Zelea Codreanu a jeho přítel Mota šest měsíců ve vyšetřovací vazbě.

Vězení ve Vacaresti bylo kdysi klášteřem. Kaple se starala stále o duševní spásu vězňů. V tomto klášterním vězení zachvátil Codreana náhle náboženský mysticismus. Patronem bývalého kláštera je archanděl Michal, jehož velký barokní obraz zdobí celou stěnu kaple. Tento Michal z Vacaresti je bojovný archanděl, a jeho skvělé brnění a kopí, kterým usmrcuje draka, dorážejícího z pekla, učinili na Codreana trvalý dojem. Codreanovi a jeho deseti spoluvězňům připadal drak jako politická korupce v Rumunsku. Kdo ztělesňuje však politickou korupci v očích žáků starého Cuzy? Samozřejmě: liberalismus, spojený se židovstvím, vlastně ona mocná politická strana, která se jmenuje liberální podle tradice z padesátých let minulého století.

Připomeňme ještě, že soud v Turn-Severinu, kde se proces konal, vynesl v desíti případech osvobozující rozsudek. Jedenáctý obžalovaný, Mota, nemohl být hned osvobozen, protože těsně před přelíčením zastřelil před očima vězeňských dozorců studenta, o kterém se domníval, že prozradil teroristický plán na zavraždění šesti ministrů. Za obhájce jedenácti studentů přihlásilo se 19.300 rumunských vlastenců — úžasně demokratická ústava připouštěla takové žerty — a když byl vyhlášen osvobozující rozsudek, zpívali soudci, porotci, státní zástupce a obecnost tehdejší revoluční hymny studentů. Všichni měli na klopě kabátu hákový kříž.

Legie archanděla Michala.

Vzpomínka na šest měsíců, ztrávených v klášteře ve Vacaresti, držela jedenáct studentů pohromadě. Tvořili jakousi náboženskou společnost, archanděl byl jejich ochráncem a zamřížované okno symbolem. Jmenovali se legií archanděla Michala. Opatřili si kopii obrazu z vězeňské kaple ve Vacaresti, zapalovali pod tím červené věčné světlo a stáli před obrazem stále na stráž. Byl to mysticismus, vytrysklý z hloubky rusko-rumunských mladých duší, nebo již projev primitivního politického vzdoru, či dokonce chytrá vypočítavost? Ať je tomu jakkoli, jedenáct legionářů a zejména jejich vůdce ozařovala aureola nacionálního hrdinství a mučednictví. Zelea

Codreanu prozrazoval již v mládí vůdcovské schopnosti, dovedl posluchače připoutat slovy, nepřirozeným pohledem modrých očí, upřených do dálky, a fanatismem. Lidi, které získal, ovládal pak krutým bojarským způsobem: hrubostí, bitím, mučením.

Codreanova politická strana, založená roku 1930 jako „Garda de fier“ (Železná garda), a po jejím zákazu náhradní strana „Totul pentru țara“ byly jen politickým výrazem hnutí, které se pod Codreanovým vedením stalo tak významným činitelem v politickém životě Rumunska. Až do nedávna mělo toto hnutí milion pevně organisovaných přívrženců, udržovaných náboženskou poslušností. Jádrem zůstala legie, kterou vůdce — rumunsky „kapitán“ — vybudoval v obávané organisaci.

Legie archanděla Michala měla hned od začátku spíše náboženský než politický ráz. Z padesáti tisíc legionářů je sice jen 6000—8000 synů řecko-orthodoxních popů a učitelů, ale odznaky hnutí, asketické předpisy a mystická řeč rozkazů prozrazují dosti jasně náboženský ráz. Legie tvoří elitu Codreanova hnutí a skládá se z lidí, kteří se museli podrobit mnohým tělesným a duševním zkouškám a museli složit mnoho tajemných přísah. K tomuto zvláštnímu politickému, mnišskému řádu patří vysokoškolsí studenti, mladí lékaři, advokáti, obchodní příručí, učňové, universitní profesori, pensionovaní důstojníci, ale tajně také mnozí aktivní státní úředníci.

Kdo se hlásí do legie, je organisován nejdřív v „hnízdě“. Takové hnízdo má 3—13 členů. První přísahu může adept složit až potom, když se hnízdo osvědčilo a vykonalo něco pro rumunský národ, postavilo-li na příklad zřícený dům, pomohlo-li při zátopě, opatřilo-li někomu práci, nebo zařídilo-li byt pro kněze. Někdy trvá taková zkouška dvě léta a teprve potom mohou adeпти složit přísahu.

Legionáři si vytkli za cíl odstranit obchod a průmysl. Postavili dosud v zemi 160 budov, šestipatrovou budovu stavěli právě nyní v Bukurešti. Vyrábějí sami cihly. Pálení cihel je pro legionáře vůbec symbolickým kultem. Codreanu založil hned na začátku hnutí tři pracovní tábory v Multansku a učil tam své přívržence pálit cihly. Legionáři se vrhli na tuto práci s takovou vášní a vyráběli brzy tolik cihel, že výrobu museli omezit nejen průmyslové cihelny, ale ani legie nevěděla, co s cihlami počít. Cena cihel klesla ovšem úměrně s výrobou. Tehdy se stalo, že židovská náboženská obec, která chtěla postavit novou synagogu, koupila cihly za výhodnou cenu právě od antisemitské legie. Správce legionářského skladu, který cihly prodal, byl z legie vyloučen.

Legionáři na vesnicích pracují někdy dojemným způsobem. Jsou to primitivní lidé, v kterých přebývá opravdu tygr i beránek. Zabíjejí právě tak nevině, jako páli cihly, dovážejí stavební materiál a sbírají staré železo, za které platí nyní továrny 3—4 lei za kilogram. Peníze patří legii.

Legie nestaví pouze domy pro své členy. V druhé polovině roku 1937 postavila: dvě restaurace ve vznešených lázních Carmen Sylva u Černého moře, tři restaurace, obchod koloniálním zbožím, papírnickví, obchod se střížním zbožím a krejčovskou dílnu v Bukurešti, pension v Predealu u Sinaji, a velký koloniální obchod v Bacau. Všechny podniky vedou legionáři a také prodavači a zákazníci patří k legii.

Mystika slovem i činem.

Pozorovateli připadají legionáři většinou jako mladíci v roztrhaných šatech, ale s fanaticky žhavými očima. Pro zasvěceného člověka je každý legionář jednotlivcem, jehož zvláštní schopnosti, vlastnosti a činy jsou přesně zaznamenány. Jejich krojem je nyní — když byla Tatarescova vláda

zakázala zelené košile — multanský národní kroj, který byl v dvacátých letech velkou módou: cvilinkové kalhoty a dlouhá bílá košile, „kamaša“. Mimo to nosí legionáři široké hnědé pláště, které vyrábějí v Multansku po domácímu přívrženci hnutí. Místo knoflíků zapínají pláště hedvábnými šňůrami, což nahrazuje zakázanou uniformu. Na hlavě černé beranice.

Šest hlavních zásad váže legionáře archanděla Michala: kázeň, práce, mlčelivost, výchova, ochota pomoci a poctivost. O konečném cíli hnutí nedostávají však legionáři od kapitána přesné vysvětlení, nenacházíme je ani v Codreanově knize „Pentru Legionari“ (Pro legionáře), která je jakýmsi Codreanovým „Mein Kampfem“. Slyší jen mystické náznaky — na příklad: „Nejdřív musí dozrát jádro legionářovy duše, pak bude vědět, co má dělat.“ Je to tedy určitý druh učení o vševedoucí a všemohoucí krvi, ale přizpůsobené rase, která je zejména v Multansku jednou z nejsmišnějších v Evropě. Nebo kapitán řekne: „Nedebatuj o politice, ale mlč a čekej disciplinovaně na rozkazy.“ Tím jsou odbyty nejchoulostivější otázky.

Codreanu těší se již náboženské úctě, ba zbožnění. Ve dvoře šestipatrové budovy v Bukurešti, o které jsme se již zmínili, stojí hliněná chatrč. Tam bydlel Codreanu v prvních dnech stavby, když jeho legionáři začali vykopávat základy a pálit cihly. Chyše je svátost a zůstala nedotknuta až do dneška. Hlavní stan legie je v měšťanské vile v bukureštském předměstí Dimbovica. Tam bydlí Zelea Codreanu, obklopený gardou mladých přívrženců. Jeho pracovnu odděluje od ostatních místností jenom skleněná stěna. Kancelář strany s kartotékami, sekretáři a jiným příslušenstvím neexistuje. Celé zařízení pozůstává z psacího stroje, na kterém píše sám vůdce denní rozkazy, a z černé tabule před domem, kam tyto rozkazy vyvěšuje. Všechny bukureštské noviny měly stále reportery před touto tabulí, kteří rozkazy ihned opisovali a sdělovali redakcím.

V každém domě legie je obraz archanděla Michala a věčné světlo. V nedokončené šestipatrové budově v Bukurešti jsou však již nyní umístěny hlavní svátosti hnutí: rakve obou „mučedníků hnutí“, Jonela Moty a Vasila Marina, kteří padli u Madridu jako dobrovolníci ve Francově armádě r. 1936. Zelea Codreanu zařídil jejich převoz ze Španělska, a jejich cesta od maďarských hranic byla velkou a nepřetržitou politickou a náboženskou demonstrací.

Strana popů a biskupů.

Proč popi a biskupové?

Legionářské hnutí Codreanovo a politická strana, která z něho vzešla — Železná garda — má, jak už bylo řečeno, náboženský charakter od samého počátku. To je totiž cesta, po které lze nejnázve přiblížit se zaostalým, analfabetickým rolníkům dřívějších rumunských a rakouských částí velkého Rumunska. (Mnohem méně mystické utváření katolické liturgie, vyšší vzdělání Hlinkovo a jeho stoupenců zabránily, aby ľudová strana vyústila v hnutí, podobné Železné gardě, ale každý pozorovatel nezbytně připustí, že tu byly podobné náběhy, alespoň v dřívějších letech.)

Druhý důvod, proč mohlo hnutí legionářů vzniknout a zakotvit, spočívá v tom, že většina studentů pochází z popských a učitelských rodin. Tito chudí chlápci, vychovaní v nejzaostalejších vesnicích, dostávají nuzná církevní stipendia, aby mohli studovat ve městech. V městech zůstávají postrašenými cizinci, dokud nepadnou do rukou politických agitátorů extrémních hnutí, kteří jim naočkují nenávist proti dobře živeným a dobře oblečeným měšťanům. Hnutí, které láme kopí za archanděla Michaela, má předem u nich vy-

hráno. Strana, která zbožňuje ikonu a rozsvěcuje věčná světla, dovede zfanatisovat do nejzazších mezí. Řekne-li „kapitán“ takového hnutí: „Pohleďte, tito boháčci jsou sami vydrídouši a židé a bolševici, kteří vykořisťují náš lid“ — každý z nich mu uvěří. Přítom není ani třeba, aby byli boháčci skutečně bohatí. Úžasná chudoba rumunských vesnic tvoří pojmy o bohatství, které jsou nesmírně skromné: muž s plstěným kloboukem, žena s pláštěm z vlněné látky platí už za boháče, za vydrídouchy, za cizáky.

Příznejme upřímně, že způsob, jakým žije vládnoucí třída bojarů, podnikatelů a veřejných zaměstnanců v této zemi, není naprosto takový, aby si získal oblibu nižších vrstev. Je pravda, že i pop a daskal (učitel) to obvykle nepřivedou k jistému blahobytu pouze pomocí legálních příjmů, ale prostý lid shledává, že kněz a učitel poskytují přece něco reálného za dary, které si vynucují. Ale nedobrovolné dary, které je třeba dávat úřadům a různým zprostředkovatelům, jakmile se s nimi prostý člověk dostane jen do styku, tyto věčné desátky četníkům, daňovým výběřčím, veterinářům, prefektům, prefektovým příbuzným, musí naplnit zemědělce hořkou nenávistí proti panující třídě. V zemi, kde žijí ještě tradice ruské a tradice Ochrany, není těžko svést tuto nenávist do vyzkoušených řečíšť.

Církev se bojí bolševismu.

Rumunská orthodoxní církev je tatáž jako církev ruská, jenomže má rumunskou liturgii. Zničení ruské státní církve a nemilosrdné roztržštění mocenské police orthodoxního kleru v Rusku nahnalo rumunské církvi nesmírný strach. Církev to byla, která se čtrnáct let úporně vzpírala, aby Rumunsko navázalo diplomatické a hospodářské styky se svým ruským sousedem. Když se rozplynula naděje na ozbrojenou intervenci křesťanských mocností proti Rusku, podnítila rumunská církev Codreana, aby vytvořil politickou stranu, jejímž hlavním programem by byl boj proti bolševismu, při čemž se podle osvědčeného německého vzoru — Codreanu umí velmi dobře německy a patří od samého počátku k naruživým čtenářům Hitlerových spisů — zamíchalo do jednoho pytle s bolševismem i židovstvo, liberalismus, volno-myšlenkářství a dokonce i samu osobu krále Carola.

Když Rumunsko navázalo z podnětu svých spojenců normální vztahy k sovětskému Rusku a uznalo bolševický režim, nenáviděný všemi orthodoxními kněžími, vzrůstala politická aktivita Železné gardy a rostla v teror. Ministerský předseda Duca padl kulemi tří příslušníků Železné gardy (všichni tři vrahové, kteří dostali rozkaz k vraždění přímo od Codreana, jsou ku podivu macedonsko-bulharského původu, tedy daleko ne tak zvaní rumunští národovci). A přece vznikla z počátečních slabik jejich jmen NI-CA-DOR jedna ze svatých šarád legionářského hnutí a jejich fotografie prodává legie po celém Rumunsku jako pohlednice. Právě tak obraz oněch dvanácti gardistů, kteří před třemi lety doslova rozstříleli na kusy legionáře Stelesca kulemi z revolverů, poněvadž udal úřadům Codreana jako člověka, který sjednal Ducovo zavraždění. Přelíčení proti dvanácti Stelescovým vrahům se dodnes nekonalo. Život ministra zahraničí Nicola Titulesca, kterého činí Železná garda odpovědným za obnovení styků se sovětským Ruskem a obviňuje ho z osobního přátelství s Litvinovem, byl v Rumunsku vždycky ohrožen. A tak se Železná garda zařadila do mezinárodní protibolševické fronty s mnoha požehnáními a mohutným kouřem kadidelnic orthodoxní církve, tak se stalo, že legionáři archanděla Michala z Vacaresti padli pod hradbami Madridu, a že jejich rakve provázela rumunská církev ve svatém procesí pod prapory, ikonami a zlatým baldachýnem po celé zemi.

Ani Hitler ani Mussolini nestáli přímo za Železnou gardou a jejím nástupcem, stranou „Vše pro vlast“, nýbrž rumunské duchovenstvo.

Král zasahuje.

Čím silnější politické a finanční podpory dostávalo se Železnou gardě ze zahraničí — tato podpora byla vydatná zvláště od října 1936, od německo-italské aliance — tím naléhavěji zastávala se církev požadavků legie. Tatarescova vláda nedovedla odolat vnitřnímu nátlaku: to vysvětluje náhlou Tatarescovu demisi. Ale legie archanděla Michala se nezastavila u protibolševických požadavků. Začínala klást totalitní požadavky ve státě, ano, stavěla dokonce krále do popředí jako vlastního nepřítele rumunského národa.

Před několika měsíci vstoupili tři ozbrojení členové Železné gardy do královského paláce v Bukurešti. Jeden z nich předal vedoucímu generálu královské vojenské kanceláře memorandum. Nato všichni tři zmizeli. V memorandu — jehož text se zatím rozletěl v desetitisících exemplářů po celém Rumunsku — se praví:

„Neexistuje Malá dohoda ani Dohoda balkánská. Kdo věří takovým fikcím, dokazuje, že ničemu nerozumí. Dva světy stojí proti sobě. Pod tlakem těchto dvou světů zhrouť se v okamžiku, kdy vypukne válka, všechny diplomatické kombinace jako domeček z karet. Jeden svět: to jsou státy nacionální revoluce, které se vrhají pod ochranou křesťanství, starého dva tisíce let, na bolševismus a jeho pacholky. Zástupy přirozeného pořádku z vůle boží zničí ve jménu kříže bolševismus. Rumunští politikové, kteří nás chtějí připoutat k bolševismu, smetou Rumunsko s povrchu zemského. Prosíme Vaše Veličenstvo, žádejte na rumunských politikách, kteří vedou zahraniční politiku země, nebo mají na ni vliv: nechť prohlásí, že odpovídají vlastní hlavou za správnou zahraniční politiku. Totéž odvážné a gentlemanské gesto očekáváme také od Vašeho Veličenstva vzhledem k úloze, kterou král hraje v zahraniční politice. Tak bude země ve chvíli katastrofy vědět, kdo nese odpovědnost a kdo má nést následky.“

To bylo konečně trochu mnoho. Král nahlédl, že liberální vláda s tímto hnutím nic nepořídí, pokud bude mít země demokratickou ústavu. Experiment Gogův byl poslední pokus, kterak vzít Železnou gardu s plachet vítr protibolševismu a nahradit ji antisemitismem, a kterak odvrátit pozornost od zahraničně-politického problému k vnitropolitickému. Již Tatarescova vláda se o to pokoušela, ale s nepatrným úspěchem.

Je legie skutečně mrtva?

Při prosincových volbách 1937 dostalo hnutí Codreanovo 15.6 procent všech odevzdaných hlasů. To znamená pětkrátstotisíc mužů, oprávněných k volbám, a skoro právě tolik mladistvých „členů hnízd“, kteří nejsou oprávněni k volbám. Přípravy k volbám, které se daly za Gogy, ukázaly nejen jemu, nýbrž i králi s naprostou jistotou, že legie musí vyjít z voleb jako nejsilnější strana, neboť, pokud jde o politiku vnitřní, nepůjde nikdo k antisemitickému kovářickovi, může-li jít rovnou ke kováři, a pokud pak jde o politiku zahraniční, zřejmě byl přímý přístup k ose Řím—Berlín slibnější, než nedůvěra, kterou vyvolalo Micescovo stanovisko v Paříži a Londýně — aniž by bylo dovedlo nedůvěru v Římě a Berlíně zaplašit. A právě tak, jako král nepověřil národní selskou stranu, aby sestavila vládu, jakmile nastoupil na trůn, ačkoli to byla právě tato strana, která mu ke trůnu dopomohla, nýbrž pověřil její protivníky, stranu liberální, právě tak svěřil nyní vedení vlády nejvyššímu protektoru Železné gardy, patriarchovi rumunské církve, jehož úkolem je zúčtovat nadobro se Železnou gardou.

Že to bylo možno jenom za cenu dosavadní demokratické ústavy země, je tragickou poučkou všem demokraciím na

světě. Rumunsko však dostalo v předjarních dnech Wilsonova nadšení ústavu, kterou možno nazvat nejdemokratičtější ze všech v Evropě. Pro takovou ústavu nebyl rumunský lid a především vedoucí muži tohoto lidu — dostatečně zralí. To dokazuje vznik a vývoj legie archanděla Michala a jejich politických filiálek. Nová diktátorská ústava snaží se zničit legii tím, že se pokouší důkladně ji oddělit od církve. Zůstává však jedna otázka... Na toto „však“ nemůže dnes nikdo dát odpověď. I vykonavatelé královské diktatury jsou jenom lidé, a to Rumuni.

literatura a umění

Jiří Weiss:

Totální film hrozí

Vogues 1938.

Už je tomu tak — barevný film je na nezadržitelném postupu. Jako kdysi film zvukový, dobude barevný film projekční plátna našich kin a vytlačí svého černobílého bratra. Bude to brzy? Nevíme. Američané již dva roky vytrvale tvrdí, že do dvou let barva ovládne trh docela, že nebude lze vůbec již vyrábět filmy černobílé — tak jako dnes není již možno vyrábět filmy němé. A přes toto vytrvalé tvrzení vyrábějí Američané sami převážnou většinu filmů černobílých. Ale nesmíme se klamat — barva je přesto na postupu. Film po filmu je technicky dokonalejší a dokonalejší: Jaký pokrok — od „Backy Sharp“ („Trh marností“), prvního opravdu barevného filmu — k poslednímu filmu z produkce United Artists Vogues 1938, který u nás běžel pod titulem „Barevná symfonie“ (a mimochodem řečeno, pro tento svůj špatný titul také propadl u obecnstva). Je již jasno, že technika barevného filmu umožnila konečně dokonale ostrý obraz (patrně dokonalým překrýváním jemnomolekulárních emulsi), a že i přexponování některých barev, které v dosavadních barevných filmech tolik vadilo (černé vlasy na př. byly úplně modré, atd.), bylo stlmenou do té míry, že diváků nevadí, naopak, obrazu dodává nezvyklé šťávy.

Vítězství tohoto posledního barevného filmu dotvrdily i novinářské kritiky, které byly vesměs nadšené, a jedna z nich šla dokonce tak daleko, že tvrdila „teprve, když po přestávce byl promítán reklamní snímek příštího programu v obvyklé černobílé verzi, si člověk uvědomil, jak dnešní film černobílý je šedivý. Uvědomil si krásu a možnosti barevného filmu“.

Mám za to, že toto nadšení kritiky je při nejmenším trochu ukvapeno — a ku podivu se mi zdá, že naše obecnstvo, chovající se dosud vůči barevným filmům skepticky, projevuje daleko více uměleckého instinktu, než kritika sama. Je jistě pravdou, že barevný film je senzací pro oči, že to je něco nového atd. Ale přece... Něco tady nesouhlasí. Celá věc vypadá (odpusťte mi to trochu ostré slovo) p r o z a t í m tak trochu jako švindl. V tom smyslu, že technika bez duše nemůže být nikdy ničím jiným, než dobře udělaným švindlem. A podle starého přísloví se podvod a klam zradí vždy sám, ježto má krátké nohy.

Abychom se na tyto krátké nohy mohli blíže podívat, je nutno v první řadě si posvítit na anatomii umění (je

to vůbec umění? Myslím, že ano, ale to sem nepatří) zvaného film.

Co je to vlastně film?

Film je, jak všeobecně známo, zrakový klam. Na filmovém pásu je nafotografováno 24 obrázků za vteřinu — 24 nehybných, statických obrázků, jež promítnuty rychle za sebou na projekční plochu dávají ilusi pohybu. Pozor na toto slovo „iluse pohybu“ — budeme ho hned potřebovat; na plátně nevidíte tedy pohyb reálný, skutečný, nýbrž pohyb transponovaný určitým způsobem — a vlastně ani to ne: budete mít pouze jeho ilusi.

A tak to je s každou skutečností, s každou událostí, s každým dějem: Jakmile ji nafilmujete, přestává být reálnou a stává se ilusí, kterou filmoví teoretikové nazvali „filmová skutečnost“.

Věc se zdá být trochu složitou, a proto se na ni podíváme prakticky: Dne 30. listopadu 1937 utíkal pan Novák po Václavském náměstí (v 11.30 hod. dopoledne) za tramvají č. 19, aby byl včas na oběd. Toto je „skutečná skutečnost“, toto se skutečně stalo. Dejme tomu, že tento úprk pana Nováka byl nafilmován: tím okamžikem ztrácí jeho úprk svou reálnou souvislost a stává se „filmovou skutečností“, kusem filmového pásu, se kterým režisér může dělat co chce. Tak řekněme může před událost „úprk pana Nováka“ nastříhnout vraždu v poštovní spořitelně — a divák bude hned vědět: aha, vrah po činu skáče do električky. Nebo tam místo vraždy může dát obrázek tlusté utíkající ženy, jež mává deštníkem nad hlavou. Hned má naše filmová skutečnost smysl jiný: aha, ten pán utíká před svojí tchyní. Nebo můžeme za náš úprk nalepit pána ze zadu, jenž vchází do radnice: aha, ten pán spěchá na svatbu. A tak dále.

Z čehož vidíme, že toto trochu nabubřelé slovo „filmová skutečnost“ znamená v podstatě to, že nafilmovaná událost přestává být skutečností — a není ničím více, než 52 obrázky na jednom metru filmového pásu z celuloidu, se kterým můžete dělat všechno na světě: vytvořit nový čas, nové souvislosti, od skutečných zcela odlišné. Dáte-li před tento úprk fotografii kalendáře s nápisem 29. ledna 1935, přemístíte celou událost pro diváka v kinu o dva roky zpět — aniž by divák pozoroval časovou neshodu. To ovšem již se skutečným panem Novákem a jeho úmysly gourmandskými nemá nic co dělat: je to prostě film.

Oko, do srdce okno.

A co na srdci, to na jazyku. Co tahle dvě přísloví znamenají? Totéž, jako učený citát z Bély Ballasze: „Das subjektivste, was es gibt, ist das Objektiv der Kamera.“ To znamená: Divák v kinu pohlíží na věci očima kamery, a vidí je tak, jak mu je operátor nafotografuje a režisér upraví. A musí, chtít nechtě, věřit všemu tomu, co se mu k věřeni předkládá — už prostě proto, poněvadž, jak jsme se již přesvědčili, nevidí skutečné události a věci, nýbrž pouze obrázky a stíny na plátně, jež jsou vázány jen svojí vnitřní souvislostí filmovou.

Abychom se vrátili k našim příslovím: Film mluví tedy tím, co je v zorném poli kamery. To je pro nás velmi důležité: Další poznatek ve vyhmátávání kořenů filmového umění — a to jeden z nejdůležitějších;

tvůrčím prostředkem fotografického obrazu je jeho omezení, jež umožňuje onen výřez ze skutečnosti, jemuž se říká záběr.

Tady také opět vidíme, jak se film ostře liší od reality: V realitě vidíme vždycky celek, souhrn — ve filmu zato výřez z reality, detail.

Tak tedy okolnost, že film je tvořen pomocí technického procesu a technickými pomůckami (objektiv), stává se tu vlastně úhelným kamenem jeho existence jakožto umění. Stejně důležitým faktorem je i omezená plocha projekční, jež umožňuje filmový detail, který je podkladem filmové řeči.

Filmová řeč.

Díváme-li se dnes na předválečné filmy, udiví nás jedna okolnost: Neznali tehdy detail — a všechny obrázky jsou jaksi směšně divadelní tím, že na nich vidíme vždycky celou scénu, v níž se více méně obratně pohybují herci, vysvětlující hrubými, čistě divadelními gesty děj, k jehož bližšímu objasnění je nadto třeba titulků.

Americký režisér Griffith dostal jako první člověk geniální nápad, použít jako vyjadřovacího prostředku obrazu — a ten, jak jsme si řekli, je dán právě 1. pohledem objektivu a 2. výřezem plátna, kterýmžto dvěma komponentům společně říkáme záběr.

Griffith si řekl: Proč mám ukazovat celého člověka v okamžiku vzrušení, když na př. jeho ústa, jeho ruce, nějaký předmět řekne diváku tisíckrát více než sebe lepší hra celého herce? Tím okamžikem, kdy byla vyřešena tato otázka, začal vývoj filmu k filmovosti, vznikla filmová řeč, mluva detailů. Poslední němé filmy dovedly se tak dokonale opticky vyjadřovat, že titulků nebylo skoro vůbec zapotřebí — jen si vzpomeňme na takový Murnauův „Východ slunce“ nebo Clairův „Slaměný klobouk“. Kultem obrazu vznikla dokonalá filmová řeč — jakési nové hieroglyfické písmo obrázkové, srozumitelné jen zasvěcencům, kteří byli zvyklí se dívat na filmy. Nezapomeňte, že my všichni, diváci biografů, rozumíme této filmové řeči dnes již tak dokonale, že „přečteme“ i velmi složité a abstraktní věci. Proto se nám minulé filmy zdají naivní — zatím co by roku 1921 snad ani filmoví režiséři (a ti přece rozumějí všemu) neporozuměli filmu z roku 1937?

Této optické řeči zasadil těžkou ránu film zvukový.

Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.

Příchodem zvukového filmu přestala nutnost vyjadřovat se visuelně: všechno bylo lze říci „na plnou hubu“, a této možnosti bylo také patřičně využito — a je dodnes využíváno. Zvukový film znamenal — a až na několik výjimek dodnes znamená — krok zpět, krok k realitě, krok k divadlu (a to ve špatném smyslu, k divadlu nejprimitivnějšího druhu). To neznamená snad, že bych byl proti zvukovému filmu vůbec — naopak. Ale jsem proti zvukovému filmu, jak je dnes produkován.

Viděli jsme, že do příchodu zvukového filmu pohyboval se film směrem od reality k abstrakci — zatím co dnes se pohybuje směrem zpět, ač technické možnosti zvuku by umožnily skvělý rozlet umělecký tohoto nejzáračnějšího ze všech moderních vyjadřovacích prostředků. Zvuk se nestal samostatnou dramatickou složkou, jak by bylo jeho funkcí, nýbrž zůstal podmalováním

pohyblivých obrázků. Nemáme tedy dnes „zvukový film“, nýbrž prozatím jen mluvící obrázky. A v tom je docela podstatný rozdíl.

Proč plakát nad rozlitou realitou?

To je tak: Umělec vezme do ruky tužku a nakreslí karikaturu. Dvěma čarami. Jen tak zalehtá tužkou po papíře. Třebas po pivním tácku. Pak přijde jiný pán, vezme na to olejové barvy a maluje dva měsíce. Realisticky: spočítá svému objektu všechny pihy na nose — a namaluje je. Všechny vlásky na hlavě — sudé i liché. Všechny uhry, vrásečky — zlutý zub — nu, zkrátka, všechno. A pak vám předložíme tyto dva obrazy k nahlednutí — a vy budete konstatovat podivnou věc: skizza načrtnutá tužkou na pivním tácku dá vám větší pojem o dotyčném člověku, než třebas realisticky vypracovaný obraz se všemi podrobnostmi. Tento náš poznatek je velmi důležitý: poznali jsme, že realita nemá s možností uměleckého výrazu ničeho společného — že tedy neděláme větší umění, když místo rozmazané uhlové kresby použijeme omalovaných reliefů nebo soch — a to přesně podle přírody.

Umělec totiž nesmí se chtít blížit přírodě, nesmí ji chtít napodobit. Proč? Inu proto, že příroda je nenapodobitelná, jako je nenapodobitelný Pánbůh. Chcete-li zpodobnit živého člověka, nesmíte nikdy dělat voskové figurky. Jinak se z umění stane panoptikum.

Na štěstí na tenhle nápad přišli už přede mnou — a to dávno; myslím, že vůbec od té doby, co se věc zvaná umění, provádí. Malíři, sochaři a jak se ta cháska vůbec jmenuje, přišli už dávno na to, že čím blíží realitě, tím dále od umění. (Jenže oni jdou zase příliš daleko, ale o tom ať mluví někdo jiný. Autor tomu, upřímně řečeno, dosud nerozumí.) Jestliže tedy ve filmu pozorujeme v poslední době návrat k realitě, znamená to v podstatě velikou krizi.

Vždyť to je jako živé.

Ano, v tom to právě vězí. Lidé mají ještě stále tutéž dětinskou radost z živých obrázků. Vždyť on ten vlak opravdu jede, říkali, když viděli první film. Vždyť ono to opravdu mluví, říkali jsme při příchodu zvukového filmu. Vždyť ono tam to slunce doopravdicky zapadá, koukejte na ty barvy, říkali lidé při pohledu na první barevné filmy. Nadávali sice, když ty barvy nebyly dost přirozené — prosím vás, vždyť ona vypadá jako mouřenín, a koukejte, ten pán má modré vlasy, ale technická dokonalost materiálu a zpracování stále roste, takže budeme moci vbrzku skutečně vidět obrázky jako živé. A to bude právě katastrofa. Jen si představte, až uvidíte milované kýchče našich pláten pěkně v přírodních barvách! Co růžové, bledězelené a bleděmodré barvy se spotřebuje! Celé škopyky.

A což teprve, až bude plastický film!

To se máme na co těšit! A těšit se můžeme právem, poněvadž plastický barevný film přijde zrovna tak neodvratně, jako přišel film zvukový a nyní přichází film barevný. Poněvadž pak statečný muž se nepříteli podívá do očí, pokusíme se o to:

Řekli jsme si, že film sám o sobě je záležitost nereálná. Že vznikla visuelní řeč, vyjadřovaná montáží de-

tailů, že vznikly určité umělecké zákony filmové — jako jsou určité zákony v malířství a vůbec.

Nuže, plastický barevný film, totální film, jak jej nazývají, musí v první řadě znemožnit detail. Dovedete si představit detail Clarka Gable a Marleny Dietrichové, provedený v rozměrech 6×8 metrů, barevně a plasticky? Plastická obří ústa těchto netvorů na plátně, barevná jak telecí maso, budou velké 2 metry, jejich plastické zuby budou jako lopaty — nu, co vám mám říkat: prostě nepůjde to. O b r a z — jakýkoli obraz — může mít libovolné rozměry, poněvadž právě je plošný. V tom okamžiku, jakmile mu dáte třetí rozměr, stane se jeho rozměr nestvůrný. Představte si objímající se namalovanou sochu svobody...

Ne, to nebude lze udělat. Proto místo detailů se budou dělat polocelky a polodetaily. A potom, když bude ještě rozšířena projekční plocha, promění se vlastně filmové plátno v ohromné jeviště.

Není úkolem tohoto článku analyzovat rozdíl mezi divadlem a takovýmto totálním filmem, ale nemůže být pravděpodobně veliký. Montáž, zpomalená zvukem, bude ještě více zpomalena barvou. Jak teprve reálným prostorem! To už přestane existovat prudký nástřih detailu a kontradetailu, to kouzlo, jež nám dnes umožňuje bez závratí létat prostorem, ohmatávat v bleskurychlých záběrech dramatickou akci se všech stran. Kamera ustrne — musí nutně ustrnout, jestliže se film vřítí do této slepé uličky.

A dame, a ty to tak necháš?

Ne, prosím, pane K. Č. Nenechám. Nekoukám se tak černě. Věřím (protože tyto věci jsou více méně věcmi osobní víry), že lidský rod neskoná a že i hrůzy tohoto totálního filmu šťastně překoná. Bude ovšem nutno, aby úžasný rozmach technický byl nejprve naplněn patričním duchem (a tak tomu, ku podivu, je ve všech oborech lidské práce — dnes, kdy technika předběhla katastrofálně vývoj lidské duše). Tak hned ta barva bude jistě znamenat velký dramatický přínos, jestliže se jí zmocní umělec a bude jí používat proti realitě. My tu totiž máme již jeden zázrak, který dává tušit, co nás může čekat (ale nemusí): barevnou grotesku.

Barevná groteska je nejdokonalejší formou filmu, kterou dnes máme. Je syntésou obrazu, zvuku a barvy — jednodílnou a uměleckou. A proč to všechno? Poněvadž je tvořena bez ohledu na realitu. V tom totiž tkví její veliká přednost: je předem oproštěna od reality již svojí formou — její skutečnosti (abychom se vrátili k začátku tohoto článku) nechtějí být a nejsou ničím jiným než skutečnostmi filmovými — a tak je to dobré.

Všechno je jen stínem na plátně...

Dokud všechno zůstane jen stínem, bude všechno v pořádku. Nebude snad ani rozhodovat, zda tento stín je barevný nebo ne, bude-li to filmové logické. Technické potíže budou ovšem značné: Jen si představte barevné prolínáčky... bude nutno dbát nejen na objekt a jeho tvar, nýbrž i na jeho barvu. To bude svádět k formalismu. Nebo také ne, zvládne-li to umělec, bude-li tvořit Rapsodie v modrém, budou-li celé filmy laděny jed-

ním tónem, bude-li se nálada měnit barvou. Perspektivy jsou nedozírné — a my se jich, doufejme, dočkáme. Ale kdyby Pánbůh dal, a dočkali jsme se jich teprve za pár let! Dnes je ještě na barevný film příliš brzo — učíme se teprve zacházet se zvukem. Jenže vývoj nelze zarazit — a jeho příčiny a následky přesahují zdaleka rámec tohoto článku.

Vyznání víry.

Jsou věci, které nelze zjistit rozumem. Je jich hodně, a nejdůležitější z nich je *budoucnost*. Být povětrnostním prorokem je řemeslo nevděčné — a s proroctvím filmovým je to ještě horší: kam vítr, tam film. Jestliže tedy člověk prorokuje něco do budoucna, musí to prohlásit za věc víry. Víra je věc osobní — není fair ji vytknout a vymlouvat. Což má své výhody.

Tak tedy: Myslím, že jako dnes vedle sebe existuje akvarel a olej a kresba tužkou a dřevoryt a jak se všechny ty věci jmenují, budou vedle sebe v budoucnu (až se nabažíme techniky) existovat i film černobílý, barevný a plastický. Důkaz pro toto své tvrzení vidím v tom, že dnes na př. Američané se nebojí celé partie ve svých filmech točit němě a podkládat pouze hudbou, že dnes už zase jezdí vlaky, létají letadla, jedou lodi, pohybují se lidé bez reálných zvuků, bez supění, vrčení, šelestu atd. Že dnes opět začínáme nalézat cestu k visuelnosti němého filmu, zmnožené o zázrak zvuku. Že tedy opět aplikujeme techniku filmu němého na místech, kde cítíme potřebu této aplikace.

Jako pro něco se lépe hodí lept, pro jinou věc dřevoryt a pro jinou olej, jako se jednomu malíři pracuje nejlíp suchou jehlou a druhému špachtlí, tak snad přijde také jednou doba, kdy pokrok techniky nebude hrozbou, jako dnes, nýbrž požehnáním. Dnes ale přichází totální film — respektive barevný film nevděčně — příliš brzy.

doba a lidé

Milena Jesenská:

Střední škola postrachem?

Málokterá instituce veřejného života stává se předmětem debat tak živých a zaujatých — jako střední škola. Po mnoha debatách v tisku i slovem vyšla ve 4. čísle „Přítomnosti“ plachá poznámka středoškolského profesora, který se odvážil tvrdit, že to není žádný med ovládati čtyřicet živočichů, kterým se říká středoškoláci. Na tuto poznámku ozvalo se tolik mínění a došlo tolik dopisů, že, třídíce je, shledáváme prozatím, že otázka střední školy není pouze jedna otázka, ale celý ohromný komplex nejružnějších problémů. Myslím, že lze říci už předem, aniž bychom předbíhali, že je málo věcí, které by s tímto klubkem otázek alespoň cípem neovisely. Střední škola je pak úměrná výsledku celkového výchovného, kulturního a společenského snažení té které země.

Vzpomínám na mladou knížku mladého autora Horvátha „Die Jugend ohne Gott“. Tato kniha mluví o němec kých středních školách a staví na katedru profesora s humanistickým vzděláním, s lidskou vřelostí a noblesou, a posazuje do lavic pětatřicet chladných,

„věčných“, nám neznámých a nepochopitelných mladých lidí, kteří jako jeden muž podávají stížnost na profesora, protože tvrdil, že černoch je také člověk. Na tuto stránku věci nelze zapomínat, třebaže na ni všechny dopisy zapomněly. Na našich středních školách vesměs — shodnou se asi učitelé i žáci v jedné věci: že černoch je skutečně také člověk. Nezasílvejme, prosím, člověku, velmi citlivému k chvění okolního světa, že tuto poměrně skromnou skutečnost považuje za důležitý fakt, ba za fakt rozhodující. Pokud jsme v této hluboké pravdě zajedno, máme s ch o p n o s t v ý v o j e.

Příliš veliké požadavky?

Domnívám se, že je střední škola tak zavalena různými potížemi proto, že se po ní žádá mnohem víc, než je s to dát. Očekává se, že vytvoří h o t o v é l i d i a sice i po stránce mravní a charakterové, i po stránce rozumové a osvětňé. To je úkol, který by střední škola ovšem nikdy zvládnouti nemohla, ani kdyby byla vybavena sebelépe. Střední škola má ve skutečnosti úkol nemalý: dáti mladému člověku z každého základního oboru, jemuž vyučuje, z á k l a d n í vědomosti, které by mu dovolovaly, aby po absolvování střední školy se věnoval buď jednomu oboru v ý l u č n ě nebo které by z něho udělaly člověka průměrně vzdělaného a průměrně vybaveného do života. To má především na starosti střední škola. Není to ovšem starost malá.

Při tom je i pro odborníky nerozřešenou otázkou, může-li střední škola, jak je dnes, opravdu postavit po osmi letech tuhé práce a po zkoušce dospělosti do života člověka, který by s touto zkouškou dospělosti mohl cokoli praktického počítí. Střední škola je na příklad přísně a zásadně nepolitická. Žák septimy píše o tom velmi bystře ve svém dopise:

„A co se praktických věcí týče: kolem sebe vidíme sociální a politické problémy, čteme a slyšíme mimo školu o nich politicky zabarvené řeči, ale nestranné řešení nalezneme zřídka. Politika je ze školy odstraněna a s ní odchází také možnost řešení problémů sociálních a národohospodářských, protože i ty jsou ve většině případů věcí politiky. Podle školních zvyků se o nich tedy nesmí mluvit. Každý středoškolák si udělá podle svých politických názorů — a ty máme všichni, i když o nich nesmíme mluvit a uvažovat — velmi subjektivní názor. Kdyby profesor věc objektivně přednesl a vyřešil nebo aspoň vysvětlil, tedy informoval žáky... jsem přesvědčen, že by nás to všechny zajímalo.“

To není jediné vědomé okleštění na střední škole. Všecka historická fakta jsou přednášena bez hospodářských souvislostí a bez věcného rozboru metodou, tak dokonale zbavenou vši živé vědeckosti, že nejúžasnější lidské vědění, které nám dává základ celého světového názoru, totiž znalost dějin, scvrkává se na hromádku nazpaměť naučených jmen a dat. Základ biologického učení je tak dokonale „umravněn“, že je dospívající mládeži pro šuškový posměch. Skutečnost, živá, pulsující skutečnost je v učebné osnově střední školy tak odskutečněna, že se jen málo podobá realitě, kterou mladí lidé kolem sebe cítí a na kterou denně narážejí.

Mladí lidé od desíti do osmnácti let, kteří navštěvují střední školu, jsou nejobtížnějšími tvory vůbec. Každá matka se musí připravit na to, že v deseti letech se její dítě začne měnit z milého a líbezného tvora v člověka skoro nesnesitelného. Není totiž na světě vůbec

větší potíží, než být deset až osmnáct let. Před tím je harmonie dětství a potom je harmonie mládí. To, co je mezi tím, jsou palčivá a bolestná léta smutku, často zoufalých pocitů osamění a nejasného tušení světa a života, tušení, která tisíckrát bolí, než jednou obšťastní. Jako by se celý svět spíkl, chodí kolem těchto lidí, nemocných jinoštvím nebo holčičkovstvím, a klade si za zásluhu, že jim zatajuje, co ví, místo aby jim to láskyplně sděloval. Toto zatajování a pokřivení skutečnosti se nazývá: „nekazit dětem iluze, nestírat s nich pel mládí a nebrat jim životní ideály, dát pracovat mladé fantasii“ atd. Výsledek je, že polo děti a polo mladí lidé, zavaleni množstvím neznámých pocitů, narážejí na stěny významného mlčení dospělých. To platí o rodině, to platí o obecné i střední škole. Při tom jsou právě tyto poloděti tak úžasně citlivé a vnímavé, že se jich dotýká sebemenší osten skutečnosti. Věru, středoškolský profesor má obrovskou práci: má-li býti dobrým učitelem, musí být i dobrým pedagogem a především **l a s k a v ý m č l o v ě k e m**. Má před sebou třicet nebo čtyřicet nejrůznějších dětí z nejrůznějšího prostředí a z nejrůznějších rodin. Tyto děti jsou jako netykavky a každá bolest je pro ně ohromnou ranou. Učitel nezná jejich rodinné poměry, neví, co děti nesou na svých malých ramínkách, a má tomuto kolektivu učiniti zajímavou práci, kterou má často znesnadněnu nevyhovujícími učebnicemi, předpisy a snahou po „neutralitě“ učební látky. Každý z těch třiceti je svět pro sebe — a i učitel je svět pro sebe. Život a práce takové třídy je především těžký **o s o b n í** problém, neméně těžký, než jakýkoli rodinný problém a také neméně závažný. A jistě je osobnost učitelova právě tak důležitou výchovnou složkou jako je osobnost matky nebo otce. Osobnost, to není snaha, vůle, chtění, vzdělání, píle — osobnost, to je účinek a maximum toho, co v člověku je. Rozhodně nestačí odborně ovládat některý předmět, aby měl člověk kvalifikaci dobrého učitele. Dobrý učitel musí mimo předmět, kterému vyučuje, vědět také mnoho o lidech, o dětech, o výchově a o lidské duši. Musí umět odhadnout lidi podle tváří a měl by umět — podobně jako rodiče — zacházet s nehotovým lidským materiálem sice velmi určitě, ale velmi taktně.

Čemu střední škola neučí?

Je mnoho věcí, které dnes musí umět člověk i s poměrně malými ambicemi. Československý příslušník by především měl umět řeči, které potřebuje, když chce projet svůj stát s jednoho konce na druhý. Rozhodně však by měl umět česky a německy dokonale. Ovládat dnes řeč dokonale, znamená ovládat ji slovem i písmem, po případě stenografií. Ale příslušník československého státu, chystá-li se k jakékoli důležitější (nebo výnosnější) práci, musí nezbytně ovládat angličtinu nebo francouzštinu slovem, písmem a často také stenografií. Přes to, že se v dnešní škole vyučuje těmto jazykům (mimo angličtinu), není sporu o tom, že se nenašla ještě metoda, která by byla s to naučiti alespoň malé procento žáků cizí řeči.

Mimo to je nezbytně třeba, aby člověk, který chce v kterémkoli oboru pracovat, uměl zběžně psát na stroji alespoň tak, aby mu stroj byl nástrojem tak

běžným jako plnicí péro. Tyto věci se dnes žádají všude a nejsou nijak zvlášť placeny. Samy však nejsou dostatečnou kvalifikací, nýbrž jsou dnes nutným přídatkem k všeobecnému vzdělání, asi takovým, jako bylo před třiceti lety hrát na klavír. Tomu se tedy i středoškolák musí naučit mimo školu. Nechci ani připomínati, že velmi mnoho lidí se zkouškou dospělosti nedovede najít v jízdním řádě odjezd vlaku, neví, co je clearing, čte národohospodářské zprávy jako křížovku, plete si pojmy „sociální“ a „socialistický“ atd. Chci tím říci tolik: mladí lidé se velmi živě zajímají o skutečnost a to je jejich přednost. Středoškolské vzdělání nekryje se však dost s touto skutečností. Tomu se jednak nelze vyhnout, protože střední škola má učit právě základům, t. j. předpokladům vzdělání a samostatného myšlení, tedy věcem na první pohled neživým, z nichž rostou živé. Na druhé straně to z velké části vysvětluje nezájem mládeže o školní látku. Tady je třeba jednak uvolnění a změny učební osnovy, která se jistě děje, jak potvrzuje dopis odborníka:

„Střední škola prožívá dnes svůj přerod, jako jej prožívá škola obecná a bude co nevidět prožívati i škola vysoká. Každý přerod je samozřejmě proces bolestivý a je spíše věcí taktu, než čehokoli jiného, jak se zachováme k organizmu, uvrženému do takového stavu.

Abychom sáhli hned na kořen věci, odvážím se paradoxního tvrzení: střední škola dnes předběhla širší i užší veřejnost a drží statečně krok s duchem času. Roku 1933 byl vydán návrh učebních osnov pro střední školy a letošního roku dospěl právě do oktávy, takže celá střední škola je dnes vedena v jeho duchu.

Osnovy našich škol, jež teoreticky i prakticky určují, čemu a proč vyučovat, nejsou cílevědomým, záměrným dílem nějakého reformátora, jak bychom se snad mohli domnívati, alespoň ne ve svých nejzákladnějších požadavcích. Jsou dílem náhody, výplodem měnících se poměrů kulturních, vědeckých, politických a j. Jejich nejcharakterističtější známkou je, že stále rostly. Ještě Komenský na otázku, čemu učit, mohl odpovědět prostě: všechny všemu. Leč už pozdější doba musila úzkostlivě vybírat z oně spousty vědního materiálu, který se vývojem věd a vzrůstajících kulturních požadavků nashromáždil. Uvědoměle a záměrně se počalo o osnovách uvažovat nedávno. A hned se objevila dvě základní hlediska, z nichž, jak uvidíme, vyvěrají všechny dnešní rozpory: podle jednoho z nich hlavní věcí je **l á t k a**, učební materiál, podle druhého **ž á k**. První hledisko bývá nazýváno hlediskem látkovým, materiocentrickým, objektivním anebo také sociálním, poněvadž tou látkou je něco, co má objektivní, sociální hodnotu, a hledisko druhé, zdůrazňující zřetel k žákovi, pojetím pedocentrickým, funkčním, poněvadž tu látka má hodnotu jen potud, pokud slouží růstu a vývoji žákovu. Středem moderní školy a výchovy je žák, praví toto hledisko.

Tato dvě hlediska jsou jako křížovatka zarostlá těžko proniknutelnou houštinou. V nich dnes bloudí střední škola. Ovšem třeba zdůrazniti: prakticky. Teoreticky je z nich už venku.“

Ovšem, nerozlučně s tím padá v úvahu i osobnost a osoba učitele, na které tolik záleží a o které zajímavě hovoří profesor obchodní akademie, což je zvlášť důležité:

„Naprostá většina kolegů jsou lidé nejlepší vůle a snahy něčemu naučiti, lidé svědomití a úzkostlivě spravedliví. Jsou však znechuceni jednak nízkou životní úrovní, v níž jsou odsouzeni k živoření, jednak poměry shora vyličenými. Profesor, který se mnohdy za celý život nedostane do země jazyka, jemuž učí, který si nemůže koupit ani jednu vědeckou knihu ani časopis, který proto vědecky brzo zastará, který je k tomu zavalen lavinou učiva, s nímž si neví rady, rychle upadne do lhostejnosti. Profesor, jemuž připraví ně-

kolik žáků toho typu, o němž byla řeč, trpká zklamání, rychle se vzdálí od žáků vůbec a omezí se jen na výklad a zkoušení. U těchto kolegů by nastala rychle náprava jednak spravedlivou úpravou platů, jednak napravením vyložených již poměrů.

Jedné výtky ve větší či menší míře však není možno některé profesory ušetřit. Je to přílišný strach o autoritu (mylně pojmávanou) a nedostatek lásky k dětem. Jsou kolegové, kteří šli do školské služby jen proto, že mají dlouhé prázdniny, kteří si zvolili svůj obor jen proto, že byla právě konjunktura, kteří pokládají střední školu za pouhý stupeň k vědecké kariéře, kteří nemají nejmenšího vztahu ani k dětem, ani k látce. Jsou fyzikové, kteří nepředvedou jediný pokus, jsou češtináři, kteří nepřečtou jedinou ukázkou, jsou zeměpisce, kteří vykládají bez mapy, jsou přírodopisce, kteří neukáží jediné zvíře ani květinu.

Hlavní vada však je ona přílišná vzdálenost od žactva. Žák nevidí téměř nikdy profesora jako člověka, ale vždy jako přísného examinátora. Je opravdu až dojemné, jakou důvěru věnují děti (i v nejvyšších třídách) profesorovi, který se jim ukáže trochu s lidské stránky nebo který se jich dovede zastat a pod. Je vidět, že studenti přímo touží po někom, komu by se mohli svěřit, kdo by je mravně vedl, míti někoho, kdo by jim leccos vysvětlil ze života veřejného atd. Zde, myslím, páše střední škola největší hřích, že z veliké části tuto důvěru žactva promarní.“

Žáci postrachem střední školy.

Moderní psychologie tvrdí, že dítě dostává s prvními vjemy nezbytně pocit méněcennosti, protože jeho první zkušenosti jsou nemohoucnost, neobratnost a bezmocnost vůči silnějším (to jest vůči rodičům). Z této poučky, o sobě jistě správné, vznikla celá řada omylů v moderní výchově. Omylem na příklad je domnívat se, že uchráníme dítě před pocitem méněcennosti, dovolíme-li mu, aby terorisovalo rodiče. Omylem a velmi rozšířeným je, namlouvat si, že dáváme dítěti svobodu, dovolíme-li mu, aby dělalo, co mu napadne. A ještě horší omyl je považovati slabošskou povolnost a nedůslednost za laskavou pomoc. Těmto omylům propadá však dnes spousta rodičů a přímý toho následek je, že se „děti učí jen tomu, co je baví“, že neunesou obyčejnou a všední práci a že nemají dost smyslu pro povinnost. Na jedné straně ukládá střední škola větší úkoly, na druhé straně nachází mnohem méně ukázněný materiál. Život v táborech a skauting přes všechny své klady děti šedivé povinnosti naučí, poněvadž ty povinnosti, které jim ukládá, nejsou právě šedivé. Ve škole je nutno zatnout zuby a pracovat, i když je to nezábavné nebo trpké. Ovšem, dítě nemá tolik vědomé sebekázně, aby to dokázalo. Zde nutně musí zasáhnout autorita. A zde je také kořen problému rodinné i školní výchovy: jak docíliti autority, nechceme-li jí vědomě docilovati strachem? Pomohou rozumné argumenty, vznesené k nerozumným lidem? Domnívám se, že stačí chovat se k dětem jako k dospělým, to jest chovat se k nim právě tak, jako si přejeme, aby se každý choval k nám. Ovšem, nedomnívám se, že je to snadné, vždyť vzájemné slušné chování mezi lidmi není apel na lidské pudy, nýbrž na lidské dobré vlastnosti, a těch je vždycky méně. Do střední školy přichází však dítě po důkladné průpravě rodinné a není sporu o tom, že to je spíše střední škola a středoškolský učitel, který se musí střežiti rodiny, než opačně:

„Velká příčina dnešního nepříznivého názoru veřejnosti na střední školu je žakovský materiál. Dříve chodívali z každé třídy obecné školy studovati 3—4 žáci, dnes jich jde 30 až

40. Je sice pravda, že i za dnešních poměrů absolvuje střední školu žák trochu nadprůměrně nadaný bez větších potíží, ale je prostě neuvěřitelné, kdo si dnes všechno myslí, že může studovati. Všichni víme ze zkušenosti, že vysvětlovati tuto věc rodičům je jen mlácení prázdné slámy, a já sám jsem toho již dávno nechal. Jak takových 10—20 špatných žáků zatíží vyučování, to si nikdo nepředstaví, kdo neučí. A to snad nejsou nejhorší, ti praví „pětkaři“, kteří prostě neumějí nic a zpravidla brzy odpadnou, ale ona masa žáků, kteří se stále pohybují na rozhraní mezi dostatečnou a nedostatečnou, během roku propadají a na konec to nějak vytáhnou nebo uprosí. Spravedlivý profesor je musí zkoušet mnohdy celé hodiny, zatím co se ostatní třída nudí. Jsou to žáci bez jakéhokoliv zájmu (ani o sport se nestarají), duševně líní a zaostalí. Ti prostě nepochopí, že se od nich chce počítivá a vytrvalá práce, neboť k ní nikdy nebyli rodiči (kteří jsou mnohdy stejné kvality) vedeni. Přál bych některému kritikovovi střední školy, aby musel přečíst za trest 50 úkolů z češtiny od takových výtečníků! Po způsobu všech hloupých lidí hledají tito žáci chyby všude jinde, jen ne v sobě, působí na rodiče a tak hodně přispívají k dnešnímu stavu.“

Bylo by jednou zajímavé sebrati postřehy střední školy o rodinné výchově žáků a myslím, že by se v tomto materiálu našlo mnoho obtíží, s nimiž střední škola zápasí.

A závěr? Není žádný. Střední škola je prozatím nejlepší cesta k všeobecnému vzdělání a jediná příprava k vyššímu, speciálnímu vzdělání. Je to ještě stále útvar v přerodu. Čím důkladněji bude propracována a odstraněna každá z překážek, která brání střední škole, aby se zbavila svých obtíží, tím vyšší bude kulturní úroveň nás všech. Poněvadž nejen na škole a profesorech, ale stejně tak na rodičích a dětech záleží, aby střední škola nebyla postrachem.

Život a instituce

Libuše Vokrová-Ambrosová:

Dvacáté léto cizincům

K 30. září 1937 napočítala statistická služba přírůstek 150 tisíc cizích návštěvníků v Československu v roce 1937 oproti minulému. Aktivum cizineckého ruchu činilo k tomu dni dvě stě milionů československých korun.

Dnes, na počátku dvacátého jubilejního roku, můžeme rovnou vyjít z poznatku, že jsme se na tomto poli vybavili ze všeobecnosti: v okruhu lidí, kteří se zajímají o cizinecký ruch, není dnes snad jediného, který by si troufal obracet fráze a dovolávat se zlepšení paušálními slovy. Je nám dnes jasno, že jsou konkrétní přednosti, s nimiž můžeme v poměru k cizím návštěvníkům v Československu počítat, je nám jasno, jakých omylů a chyb se dopouštíme, je nám jasno, jakými činy a kudy jít za nápravou.

Jak jsme to dělali.

Ohlédneme-li se nazpět po historii cizineckého ruchu a pěstování styků Československa se světem, vidíme tři údobí:

1. bez plánu,
2. reformní a plánovací horečka,
3. soustředění.

V prvním údobí jsme prožili překotný popřevratový nápor zájmu o romantiku na naší půdě; tato éra zůstane

navždy symbolisována rozkochanými staršími dámami anglosaského původu, které hromadně drancovaly náš folklor a přijížděly vesměs s nadějí, že poobědvají s prezidentem republiky. Když první příval nadmíru romantického zájmu (a volných peněz) odpadl, začlo se mnoho lidí u nás zlobit na to, že se pořád jen dovoláváme, „co by tomu řekla cizina“, a proti tomu zase osvícenější skupina kázala, že je nutno více „otvírat okna do světa“. Nikomu se ani nenšlo, že by se mohla dělat plánovitá státní propagace také prostřednictvím cizineckého ruchu.

Jako přežitek tohoto krátkého období je dosud u nás mezi obchodníky, číšníky a venkovany zakořeněna pověra, že cizinec je obyčejně Američan a že rozhazuje kolem sebe závratné sumy peněz, aniž uvažuje o poměru dodávané služby nebo zboží k těmto penězům.

Světové heslo plánování ve všem a současně do popředí pronikající soustavná státní propaganda diktatur nám přinesly druhé období cizineckého ruchu, na štěstí krátké: byla to doba překotného reformního a plánovacího úsilí, které ovšem povětšinou zůstalo na papíře; ne, že by obsah návrhů byl špatný nebo neuskutečnitelný; ale shodou okolností spadalo toto období v jedno se světovou hospodářskou krizí, takže se snad opravdu nedalo dělat více, než vytýkat „odpovědným činitelům“, navrhopvat, kázat a kázat.

Jak to budeme dělat.

Dnes pozorujeme u nás v oboru cizineckého ruchu a mezinárodních styků trojí soustřeďování: programu, institucí a osob.

Naše nedostatky po stránce hmotné péče o cizího turistu, jako třeba v dopravnictví, hotelové a restaurační službě, jsou sečteny a v mnohém už napraveny; nejen že není sporu o odpovědnost v těchto věcech (neboť veřejné tiskové rozpravy dostatečně poučily občanstvo, kde třeba klepat), nýbrž dostává se k slovu i iniciativa.

Průbojným příkladem takové úřední i osobní iniciativy je akce primátora měst pražských dra Petra Zenkla pro povznesení podmínek cizineckého ruchu ve velké Praze. Je nám celkem jasno, co se musí stát a co nemůže zůstat, má-li se podchytit zájem o Československo ve světě.

Soustřeďení programu je také patrné v úseku hostitelské péče, ve službě průvodcovské a organizační. Zhruba lze říci, že jsme si rozdělili cizí návštěvníky na turisty, cestující pro zábavu, na lidi se zájmem odborným, politickým a studenty, a na lidi, přicházející k nám oficiálně. Návštěvy oficiální a čím dále širší skupina odborníků přicházejí u nás dost pravidelně do styku s prostředím, které se postará o jejich přijetí a program alespoň po stránce ideové a zhusta i materiální.

Přetížení průvodci.

Ti lidé, kteří u nás soukromě nebo ve spolcích dělají průvodcovskou službu této intelektuální vrstvě cizinců, jsou také většinou intelektuálové různého stupně, kteří si sami nějak aktivně pěstují zájem a smysl pro styk se světem. Patří sem lidé, kteří sami studovali za hranicemi nebo byli tam na praxi, na prázdninách a podobně, tvořící nammnoze členstvo společnosti a spolků pro styky s některým cizím státem; a konečně rozsáhlá skupina lidí, odchovaných

spolky pro mír a světové přátelství, a zahraničními odbory některých institucí ideových a sociálních.

Dosud nikde nebylo v celku oceněno, jak velký význam má pro nás tato skupina lidí kladně kosmopolitně zainteresovaných nebo vychovaných, nějak světově zkušených.

Ovšem největší slabina situace je v tom, že se v uzavřeném kruhu pohybují většinou tytéž osoby. V poměru k práci, kterou je třeba na tomto poli konat, máme málo ochotných a schopných pracovníků. Buď se tento kruh šíří příliš zvolna, nebo nevzrůstá proto, že mnoho kvalifikovaných lidí, hovořících cizími jazyky, nestojí o to, trmáčet se v těžké službě soukromé péče o cizí návštěvníky. V létě je situace taková, že se den ode dne lidé této skupiny vzájemně prosí o pomoc; převzít na den nebo na půl dne péči o docela neznámého cizince, který v očekávání přijíždí do Československa, vyžaduje často dost pohotovosti, máme-li se úkolu zhostit dobře. A poslední léta zvláště toho nebývá málo, co na nás chtějí cizinci vědět, a nadto, musíme většinou čelit ostré, dobře budované protipropagandě. Jako první požadavek se tedy jeví potřeba získat více dobrovolných pracovníků pro péči o cizince; doufejme, že se instituce, které již se ustavily pro tento účel, postarají o soustavné připravování těchto pracovníků: neboť jde o odpovědnou službu: proto, že si někdo chce zopakovat anglickou nebo francouzskou konversaci, ještě nemusí být dobrým průvodcem cizince-intelektuála. Nekonečný počet drobných vlastností, jež v souhrnu tvoří taktního a zábavného hostitele, zároveň s obecným politickým rozhledem a ovládním základních statistických čísel o našem státě, se musí spojit. Více takových lidí a odlehčení těm, kteří na poli cizineckého ruchu hlavně přes léto pracují do vyčerpání.

Rozhlédněme se na počátku jubilejního roku dvacetileté republiky po možnostech, kterých lze využít ještě letos, zopakujme si několik konkrétních věcí, na jejichž přípravu ještě pro letošek není pozdě.

Více ochoty a více solidnosti

jsou dvě výzvy, které by měly letos proniknout v uším každého občana v Československu. Uvažujme, kolik lidí přivede jen X. všesokolský slet, kolik přátel s určitým citovým poměrem k naší zemi! A kolik bude zase těch, jež naláká politické světové zpravodajství, ať mluví pro nás nebo proti nám! Každý občan se může náhodou stát prostředníkem mezi cizincem, světem a vlastním státem. Každý podnikatel, každý šéf některého úseku hostitelské služby je letos více než předešlá léta odpovědný za ducha, který povládně v jeho práci a mezi jeho podřízenými.

Více čistoty.

Toť věc, kterou se takřka stydím vysvětlovat: platí stejně ručníkům v kavárnách a restauracích nebo číšnickým ústrojům, jako vlakům. Věci dávno omluté, o nichž pevně doufáme, že jsou zahrnuty do všeobecného reformního plánu našeho cizineckého ruchu.

Aspoň jedno společenské středisko,

kde by se v Praze dalo v příjemném prostředí s hudbou posedět s cizími návštěvníky do pozdního večera; je škoda, že na příklad Nebozízek s jedinečným pohledem na Prahu, Zlatá studně, vltavské ostrovy, Stromovka, Letná nejsou lépe využity pro tyto účely. Barrandov, až na cenovou úroveň velmi dobrý, je příliš z ruky, a nelze jej vždy zařadit

na program. Pražské společenské kluby — zejména Athaeonum na Příkopech s určením a několikaletou praxí cizinecké služby — jsou příliš mrtvé a soukromé.

Přiblížit kulturu cizineckému ruchu

naprosto není prázdné heslo. Jak těžko se asi hledá naše kultura osamělému cizímu turistovi, můžeme dosvědčit všichni my, kteří se doslova v potu tváře v letním horku namáháme včlenit do programu cizích známých aspoň nějaký důkaz o naší kulturní historii. Proč se v etnografickém museu vždycky zrovna v létě uklízí a stěhuje, proč jsou galerie a obrazy zavřeny, tu zas otevřeny, každá podle jiného plánu, proč alespoň jedna vážná scéna nehraje v letní sezoně tak, aby se vystřídal soubory na dovolené, proč není v Praze ani památky po české hudbě, když sem přijíždějí zástupy zájemců, — toť otázky, u nichž si ani nelze dost pospíšet s odpovědí.

Zříditi přírodní divadlo

by jistě nebyl tak nedosažitelný sen, kdyby se toho někdo ujal. Budapešť začne už letos v květnu hrát v novém přírodním divadle na Markétině ostrově; proč by nemohla Praha hrát alespoň dvakrát nebo třikrát v týdnu tak, že by se na dobře přístupné scéně střídaly naše divadelní soubory s programem napřed schváleným a dohodnutým? Znovu představami zabloudíme do Jeleního příkopu, do okolí Belvederu a na podobná místa. Nedověděli jsme se, proč loni v létě nebylo dovoleno souboru E. F. Buriana hrát ve Valdštyňské zahradě Sen noci svatojanské.

Otevřít zahrady a sally tereny pražských paláců české hudbě.

Zase aspoň jednou nebo dvakrát v týdnu by stačilo komorní, s vkusem aranžované vystoupení, v němž by se jistě rády vystřídal naše soubory toho druhu, ať zpěvní nebo nástrojové. Byl by to vítaný požitek nejen pro cizince a jejich průvodce, nýbrž i pro ty milovníky kulturních požitků, kteří nejsou právě na dovolené a trpí prázdnotou pražského léta. Loni jsme zas na podzim slyšeli krásné serenády v Černínském paláci; proč až na podzim? Proč se účinkující umělci aspoň neobléknou do tmavých šatů — ne-li do společenských — když jdou hrát do uzavřeného slavnostního prostředí, před ministra zahraničních věcí a jiné hosty z diplomatického okruhu? Na takové věci by se ovšem musilo pomýšlet! To jsou všechno možnosti zmeškané, ale není radno je zmeškat letos zase.

Folklor?

Ale ovšem, vkusně a s humorem. Kdyby bylo v Praze místo, kde by se jednou, dvakrát do týdne tančily národní tance a zpívaly prostým sborem národní písně, byla by to sensace v dobrém smyslu slova. Ovšem věc by se musila kontrolovat po stránce umělecké i společenské. Právě tak by se měl kontrolovat prodej výrobků lidového umění a průmyslu, aby se jarmareční šmejd za drahé peníze nedostával do světa. Zatím jsou značkovány pravé československé krajky; snad časem dojde na výšivky, kroje a jiné věci také.

Velká výstava výtvarnická

je snad, doufejme, od loňských zkušeností se starým uměním Slovenska samozřejmostí Prahy; doufejme, že se tato krásná

tradice utuží. Letos se můžeme těšit na barok. Škoda jen, že zrovna tento rámeček byl zvolen pro jubilejní rok republiky, která je vpravdě ztělesněným překonáním protireformačního baroku.

Politicko-ideová výstava

je takřka kategorický požadavek letošní sezony. Rádi bychom upozornili, že loňská výstava „Masaryk a naše zahraničí“ by byla ideální jádro, které by s patričním zpracováním (nápis, jen stručné vysvětlivky) ve dvou, třech cizích řečech, dalo základ k takové státně propagační jubilejní výstavě o našem vzniku a o naší demokracii. Soustředit se na věci, k nimž má už cizina vztah a o něž se nejvíce zajímá: Masaryk, Beneš, naše menšiny, naše školství, naše sociální péče, kulturní historie (historická mapa styků se světem — využití Komenského a podobně) a současnost. O možnostech a organizačních podmínkách tohoto námětu se už uvažuje; jeho uskutečněním by se vyvážila jednostrannost barokního ladění pražského léta.

Výstava naší knihy a knižní kultury,

kteří by trvala celé léto, by byla vděčnou věcí: Mnoho cizích návštěvníků upoutá úprava a výprava našich knih; velké poklady našeho výtvarnictví jsou uloženy v knihách, v ilustracích, v bibliofilích. Přehledná výstava překladů našich knih do cizích jazyků by ve své prostotě a přesvědčivosti jistě na každého působila.

Má naše ministerstvo školství a národní osvěty takovou kolekci všech překladů českých literárních děl, kolekci, která by mohla posloužit k různým propagačním výstavám a být někde stále vystavena a doplňována?

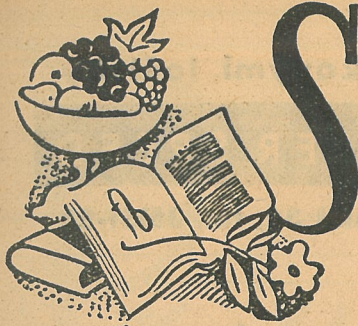
To tedy je jenom několik návrhů, které nám nejvíce leží na srdci. Snad — „co tyto řádky píšeme“ — se už na nich někde na odpovědných místech pracuje. Tím lépe.

Zorganizovat bývalé zahraniční stipendisty

a získat je ke spolupráci na tomto poli je námět, který se v nedostatku sil dobrovolné hostitelské péče vnucuje takřka automaticky: Kolik je těch, kteří kdysi byli s podporou některého ministerstva v cizině — ba dokonce podepsali revers, že využijí poznatky a zkušenosti po návratu veřejnou službou — a kolik z nich se nikde neuplatňuje! Snad by i uvítali příležitost zopakovat si řeč, udržet styk s prostředím, v němž prožili pravděpodobně kus nejbohatší doby svého mládí, studentských dob! Zahraniční stipendisté by se jistě na veřejnou výzvu přihlásili a jistě by rádi převzali na příklad úkol dobrovolných „létačích inspektorů“ cizinecké péče, příležitostnou revisi obsluhy, poměrů v hotelových a restauračních podnicích, mezi taxikáři, v tramvajích a autobusech, v cestovních kancelářích a podobně.

Pro praktické řešení všech těchto věcí je nutno mít na paměti, že to nelze dělat centralisací v rukou jednoho úřadu: naopak, ministerstvu obchodu se v tomto oboru, kde je vrchním nadřízeným orgánem, naskýtá vděčný úkol řízení a rozdělení úkolů částečných, zejména pokud jde o pravomoc kulturní a uměleckou.

Toto číslo vyšlo z technických důvodů o den později.
Nereklamujte!

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Viktor Dyk:

SLOHY*

S lehounkým srdcem, kroky lehkými nás po lučinách vede bílá cesta. Jde svěžím jarem, květy křehkými, vše má svůj úsměv, přirozená gesta —

Je svěží azur, tráva svěží je, a příroda, ta k objeti tě láká. Má všechno úsměv, všechno —

opije —
Ve vzduchu slyšíš jarem jásat ptáka.

Přichází večer. Srdce těžké tak a květy, květy, ty jsou všechny —

zvadlé.
Umlká hovor, v prázdno těká zrak. Režie ve všem, jako na divadle:

v pohybu, slovu, jeho odstínech a v tichu, které podškrává větu. V obzorech dávných, ve výčitce ech, ve větech něhy jako v něze květu.

* Z 1. sešitu edice Spisy Viktora Dyka.

NOVÉ KNIHY

DR. IVAN DÉRER: ČEŠI A SLOVÁCI VE STŘEDNÍ EVROPĚ. O TAK ZVANEJ PITTSBURSKÉ DOHODĚ. Jako druhý svazek knihovny československého sdružení pro Společnost národů, vycházejí d v ě přednášky, které ministr dr. Ivan Dérer proslavil loni v Tatranské Lomnici. První z těchto přednášek Češi a Slováci zabývá se podrobně v rámci historického vývoje posláním obou našich národních větví, české a slovenské, zdtvodňující pronikavě jejich československou jednotu. To je také smysl druhé

FEUILLETON

Dr. Ivan Dérer:

ČEŠI A SLOVÁCI VE STŘEDNÍ EVROPĚ*

Určitá propaganda stále prohlašuje, že Československo je umělý útvar bez dostatečných historických, etnografických a státoporných tradic. Propaganda tato tvrdí, že každý ze států vytvořených anebo rozšířených po rozpadu bývalé rakousko-uherské monarchie kořeně v nacionální myšlence a tradici; jediné u Československa že tomu tak není. Že se chorvátské, slovinské, dalmatské, bosenské atd. části bývalého Rakouska-Uherska spojily se Srbskem a Černou Horou a vytvořily Jugoslavii, jež spojuje všechny srbo-chorvátsko-slovinské kmeny v jeden stát, to se považuje za přirozené a samozřejmé. Že téměř třetina bývalého Uherska, obydlaná Rumuny, jako Sedmihradsko, Banát atd., pak Bukovina z bývalého Rakouska, byly připojeny k rumunskému království, aby spolu s Besarabií, dříve patřící k Rusku, vytvořily Velké Rumunsko, spojující vše-

* Úvod z právě vyšlé publikace „Češi a Slováci ve Střední Evropě“, o níž píšeme na jiném místě.

Láska k dílu

Musíme milovat svou práci a vážit si těch, kteří svou práci milují. Čtenář musí mít rád autora a být na něho zvědav. Jen tak pochopí jeho dílo. Máte-li rádi člověka, všechno se vám stane jasným.

Jean Cocteau

přednášky O tak zvané pittsburské dohody, která ukazuje na autonomismus jako přechodné hnutí a která horoucně i opravdově věří ve vítězství československé myšlenky. Přednášky, které tak závažně přispívají k prohloubení studia důležitých středoevropských otázek pro knižní vydání zredigoval dr. Vlad. Procházka. Cena knihy je 10 Kč.

NOVÁ VYDÁNÍ ÚSPĚŠNÝCH KNIH

JOHN GUNTHER: EVROPA — JAKÁ JE. Znamenitá bystře napsaná kniha Johna Gunthera o evropské politice a politikách, podávající ve smyslu svého názvu vsutku přiléhavý, autentický obraz dramatického života Evropy v oblasti politiky, obraz, který je plně vystižen názvem knihy Evropa — jaká je, vychází již ve třináctém vydání. I tentokrát je vydání rozšířeno o rozbor a záznam nejnovějších událostí politických v Evropě, jako byla dohoda Německa s Rakouskem ze dne 11. července 1937, ruské procesy, změny v Anglii, o novou kapitolu o Nevillu Chamberlainovi a o významných neutrálech jako jsou Švédsko, Norsko, Dánsko, Belgie, Holandsko a Švýcarsko. Cena této vpravdě nejspěšnější knihy posledních let je 55 Kč.

K. M. ČAPEK-CHOD: JINDROVÉ. Slavný pražský román K. M.

Čapka-Choda Jindrové, který byl případně nazván kritikou románem otevské a synovské lásky, viny a očistý, vychází v těchto dnech již v šestém vydání. Cena brož. výtisku je 36 Kč.

ÚSPĚCH ČAPKOVÝCH DRAMAT. Nedlouho po svých úspěšných premiérách v Praze a v Brně vychází knižně nové drama Karla Čapka Matka již v druhém vydání. Současně v novém, již osmém vydání vychází divadelní hra Bílá nemoc. Cena brož. výtisku je 15 Kč.

PRVNÍ REPRESENTATIVNÍ DÍLO NAŠEHO NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ. Prof. Karel Engliš vydal právě v Melantrichu své celoživotní dílo „Soustava národního hospodářství“, které je závěrem jeho práce ve funkci ministra financí a guvernéra Národní banky čsl. Prospekt na toto v naší národohospodářské literatuře jedinečné dílo je přiložen k části nákladu dnešního čísla.

ZDRAVÍ PLETI trpí často stejnoměrnou stolicí. Předejděte DARMOLEM i když o zřejmou zácpu neběží. DARMOL čistí krev a upravuje zažívání, dá se libovolně dávkovati a účinkuje bez návyku. — DARMOL obdržíte ve všech lékárnách.

chny rumunské kmeny, tento postup a jeho správnost jsou všeobecně uznávány a nikdo o nich nepochybuje. Že se Polsko, před světovou válkou rozdělené mezi Rusko, Německo a Rakousko, znovu sjednotilo a Poláci všech oblastí si znovu vytvořili svůj vlastní stát, rovněž je všeobecně uznáváno za samozřejmé. Je tedy možno, aby právo a úsilí, jež se přiznává jako samozřejmost kmenům jihoslovanským, rumunským a polským, totiž, aby si vytvořily svůj samostatný stát, nebylo přiznáno kmenům československým? Pakliže je státní spojení Jihoslovanů, Rumunů a Poláků přirozené, proč by mělo být spojení Čechoslováků umělé a nepřirozené?

V Evropě 19. a 20. století vidíme rozvíjet se historický proces státních spojování mnoha velikých a malých národů. Itálie, rozdělení dříve v různé malé, samostatné státek, anebo podrobení cizí nadvládě rakouské a uherské, spojili se státní-

kým uměním Cavourovým, hrdinstvím Garibaldiho a ideami Mazziniho již v 60. letech minulého století v jediný veliký stát italský a toto dílo bylo dovršené výsledky světové války, kdy i ostatní nesvobodné provincie, dotud ovládané Habsburky, se dostaly k mateřské Itálii. Rovněž kmeny německé, rozdělené na mnohem větší a menší státy, se spojily v jeden celek, utvořily si po vítězné válce s Francií r. 1871 pod vedením státnického umění Bismarckova mohutnou říši německou. Národy balkánské osvobozují se během 19. století z jařma tureckého, trávajícího více staletí. Pro svobodu Řeků nadchla se celá vzdělaná Evropa. Slavný lord Byron, jeden z největších básníků všech dob, obětuje svůj život v boji za samostatnost řeckého národa. Druhá polovina 19. a začátek 20. století jsou vyplněny válkami balkánských národů (Řeků, Srbů, Bulharů, Rumunů) o státní samostatnost a spojení všech soukmenovců. V letech 1848—49 vedli Ma-

Boh. Mathesius:

ÚVAHA JUBILEJNÍ*

Za posledních dvacet let se nenaskytla a kdo ví, kdy se za naskytne konstelace většinu kulturnímu rozběhu tak příznivá jako v roce 1938. V letošním roce slaví republika dvacet let své existence, v rámci oslav pořádá sokolstvo svůj desátý jubilejní slet, uplyne dvacet let od významných divadelních slavností pražských v květnu 1918, letos bude tomu deset let, co umřel Leoš Janáček, vlivem situace mezinárodní je pozornost Evropy upjata pešlivě k naší republice, zatím co klidný vývoj vnitřní vytvořil u nás atmosféru příznivou uměleckému pokusnictví i nepokusnictví.

K tomu a vedle toho mapa kulturní Evropy je za poslední dvě desetiletí důkladně přerýta. Řeky zámají a vlivů tekou jinými řeky, mají jiná úvodí, spojují se s jinými přítoky a vlivují do jiných moří než dřív. Stará kulturní centra se ruší nebo ztrácejí svou přitažlivost a vznikají nová. (Tak jen v nejbližším našem okolí ztratili v posledních několika letech Berlín svou uzdravnou divadelní hegemonii ve střední Evropě a z vedoucího postavení v divadle a hudbě je bezpečně vytlačována i Vídeň.)

Naše republika nezaujímá na této kulturní mapě ani zdaleka místo, které jí přísluší. Udáchanost a improvizovanost podniků, prováděných v cizině a pro cizinu, nejistota v odhadu a cenění umělecké situace doma, přehrávačské celou škálu soudů od flagelantského sebepodceňování až k boucharskému přecenění, nedostatek světových nebo aspoň evropských měřítek u většiny domácích kritiků všech oborů, mladost naší kulturní stavby — to způsobuje ono vyletnictví naší kulturní práce, které vede sice tu a tam k mimořádným úspěchům, ale jako celek postrádá jednotných kulturně-politických směrnic, přípravy, plánu, organického členění, couvne před prvím neúspěchem, zmalomyslní při první krizi a neumí v celku podat zvědavé a interesované Evropě onu vísitku s pevně určeným charakterem a vřetem postitních, nesporných kládů, na kterou čeká.

Dvacáté výročí republiky mohlo a mělo by být popudem, příležitostí a rámcem velké parády toho, čím naše kultura, fyzická i duchová převyšuje evropský průměr.

Zhruba a přisně souzveno, máme několik oborů toho druhu. Je to sokolstvo v kultuře fyzické, lyrika v literatuře, hudba produkovaná, divadlo en bloc a v nejbližším slova smyslu.

Sokolstvo se o svou reprezentaci — dobře stará. Lyrika se takovému masovému představení vymyká. Výstavnictví — přiblížili se na letošek chystaná výstava pražského dároka loňské výstavě Starého umění na Slovensku — výkoná svou povinnost. Budíž žalováno, že republika jako celek nepomýšlí, a pokud je mi známo, nepomýšlí na bilanci

* Z právě vyšlého 2. čísla „Kritického měsíčníku“.

30 roků

požívá Darmol důvěry mnoha lidí. Nejlepší důkaz pro osvědčený lék. Užijte při zácpě

DARMOL

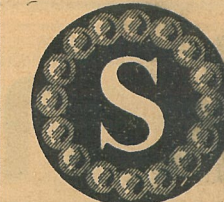
dvacetileté výstavby, toho, co se vyznačovalo po převratu v zemích historických, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi ve školství, sociální péči, dopravě, technice, kulturní politice menšinové. Jsou to mnohá hodnota, překračující významem, kvalitou i zaměřením hranice republiky. Mohlo to být jádro celostátní výstavy, chystané na rok 1942.

Nejvíce bije do očí nedostatek příprav v oborech nejvíce reprezentativních a nejsnáze přístupných cízincům: v hudbě a divadle. (Ale nejde jen o cízince — což nemají práva na takovou přehlídku statistice našich lidí, kteří přijdou letošního roku do Prahy?)

Nuže, máme znamenitá orchestrální tělesa, organisační pro komorní hudbu, sbory pěvecké, nadprůměrnou operu, — a nikoho nenapadlo koncentrovat je v přísném objektivním výběru s vrcholnými ukázkami na nějakých třicet dní od poloviny června do poloviny července? Je tu polovina druhého měsíce jubilejního roku a všechny přípravy se povážlivě (v tomto oboru) podobají přípravám na celostátní sjezd barátnické obce strejčů a kmoťáček.

Ještě příznivější jsou poměry v divadelnictví. Máme jen v Praze dvě velká divadla se skvěle obsazenými hereckými garniturami, experimentální scénu E. F. Buriana, kterou nám leckde závidí, originální a typické Osvobozené divadlo, komika (s vlastním divadlem) kalibru Vlasty Buriana; přidejte k tomu pražské divadlo německé, možnost zájezdu divadla brněnského s nějakým Janáčkem (který také slaví výročí) a vybranou činohrou, slovenského souboru bratislavského, činohry podkarpatské a poslední, ať nejméně, naše loutkářství se Spejblem a Hurvínkem v čele — a máte tu nikoli nedostatek, ale přímou nesnad z přebytku.

Upozorňoval jsem na tyto možnosti, mře na instituci stálých di-

Jediný psací stroj s kuličkovými ložisky

L.C. Smith SUPER SPEED

Gibian a spol., Praha II., Štěpánská 32, tel. 35151-53

vadelních festivalů, už v únoru a červnu 1936 v Literárních novinách, upozornil na ně v květnové Přítomnosti téhož roku František Langer, festival na letošek chystala ve spojení s výstavou „Společnost pro uspořádání mezinárodní výstavy živeho divadla v Praze“, vím, že instituci festivalu fedroval bývalý ministr školství Jan Krčmář, v městské radě pražské se téže doby projednával iniciativní návrh na jakýsi přípravný divadelní festival — ale nějaký centrální nerv je ochromen, zbytky přízemního rakouského provincialismu tu sedí jako zába na pramenu žive vody přes všechny evidentní politické, hospodářské i kulturní výhody takového podniku.

Dnes — řekněme si to úpřímně — je na velký podnik v mezinárodním měřítku pozdě. Ten by musil začít s propagandou loni v květnu a v červnu, ale není pozdě na takovou přehlídku v rámci státu, abychom nemusili napřesrok natřkat na propasenu příležitost, špatné hospodaření s dobrým materiálem a bitvu prohranou, než byly taseny zbraně.

Dejte pozor, konsulové! Nemluve počd o obraně demokracie, když ta demokracie může přejít také do ofensivy. Co by daly jiné režimy za polovinu těchto a takovýchto možností a co by z nich dovedly udělat!

Vždyt politické boje malých států se rozhodují taky na zápasisti kulturních typů a Maginotova linie nemusí být právě na zeměpisných hranicích teritoria.

daři pod Ludvíkem Kossuthem boj proti Rakousku a proti Habsburkům o své státní osamostatnění.

Bezprostředně před světovou válkou je situace Evropy charakterisována mocenským postavením států, které potlačovaly a ovládaly malé národy a překázely uskutečnění jich přirozených aspirací. Říše turecká si podmanila již ve středověku celý Balkán a jen zvolna a postupně nepokojí a válkami domáhaly se národy, této říši podrobené, svobody a samostatnosti. Habsburské Rakousko-Uhersko ovládalo po mnohá staletí různé národy a zabezpečující nadvládu Němcům a později Maďarům, zanedbávalo vývoj a aspirace svých slovanských a románských národů vystavující je často velmi krutým pronásledování a odnárodňování. Německá říše Hohenzollernů převzala pruské dědictví a nemilosrdně potlačovala, odnárodňovala a vyvlastňovala Poláky a lužické Srby. Rusko Romanovců nedopřávalo svobody ani Polákům, ani Finům, ani ostatním okrajovým národům, jako Estoncům, Lotyšům a Litevcům. Celé 19. století je charakterisováno osvobozovacími snahami všech těchto národů a systematickými, násilnými, odvetnými opatřeními jmenovaných mocností udržet tyto národy v porobě.

Říše turecká rozpadla se nejdříve, protože snahy národů jí porobených byly podporovány velmocenskými zájmy různých evropských mocností. Světová válka dokončila přirozený proces i u ostatních mocností, potlačujících přirozené aspirace národů. Rozpadlo se Rakousko-Uhersko, padla říše Hohenzollernů, okrajové národy oddělily se od Ruska, zkrátka každý evropský národ, který byl dosud

v područí cizí moci, se osvobodil a osamostatnil. Tento proces neomezil se toliko na střední, východní a jihovýchodní Evropu. Již dávno před světovou válkou oddělilo se úplné Norsko od Švédska, zrušilo personální unii, aby takto dokumentovalo svoji neomezenu státní a národní svobodu. Po světové válce také Irsko uskutečnilo svoji vytoženou státní neovislost.

Všechny tyto historické skutečnosti ukazují, že se v Evropě odehrál v 19. a 20. století proces, směřující k osamostatnění národů dřívě porobených. Dalším faktem jest — jako výsledek tohoto procesu —, že není v Evropě ani jediného národa, který by neměl své státní samostatnosti. Tato nesporná fakta mluví jasnou řečí a dokazují, že to nebyla umělá politická snažení, nýbrž elementární politické síly a přirozené zákony, jež vytvořily tento stav. Výsledkem těchto přirozených snah bylo i politické spojení Čechů a Slováků a vytvoření československého státu. Proč právě jen československý národ by měl být vylán z tohoto všeobecného snažení o svobodu? Proč by měli být Českoslováci jediným národem v Evropě, jemuž by se nemělo dopřati samostatnosti? Proč by to, co jest u všech jiných národů přirozené, mělo být u Českoslováků umělým? Jakým právem tvrdí určitá propaganda o nás, že jsme státem umělým?

Při utvoření našeho státu však nerozhodovalo jen, že to bylo výsledkem přirozeného všeobecného vývoje evropských poměrů, nýbrž i, že národ ve svých snahách o samostatnost byl veden velmi silnou historickou tradicí, jež čekala jen na vhodnou chvíli, aby se tím uplatnila.

nové knihy

**politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní**

HOLUB M.-LEIPERT J., Příspěvek na obranu státu a mimořádná daň ze zisku. Komentované vydání. 24,5×17, 101 str.	Váz. Kč 20.—
HRABÁNEK J.-MILOTA A., Tiskové právo československé. Ochrana cti, tisk. novely, slovenské tisk. zákony atd. 18,5×14 cm, 608 str.	Váz. Kč 55.—
PŘÍHODA V., Vědecká morálka pro nekonfesijní děti. 19,5×13 cm, 28 str.	Kč 3.50
SCHWEITZER AL., Z mého života a díla. S fotografiemi. 22,5×15 cm, 196 str.	Brož. Kč 38.— Váz. Kč 48.—
VESELÝ V., O právní povaze pojistky a o zástavě, vinkulaci, cesi a zabavení nároku z požární pojistky nemovitosti a ze životní pojistky. 21,5×15,5 cm, 74 str.	Kč 25.—
VESELÝ V., Normativní úprava úrokových sazeb v ČSR a její vliv na rentabilitu a obchodní vedení peněžních ústavů a životních pojišťoven. 22×15,5 cm, 290 str.	Kč 50.—
BLAGA CORNELIUS., L'Évolution de la Diplomatie. Idéologie, Moeurs et Technique. 25×17 cm, 494 str.	Kč 92.—
LÉNINE V. I.-STALINE J., La Révolution Russe de 1917. 22,5×14 cm, 437 str.	Kč 28.70
Édition définitive des Oeuvres et Discours de Benito Mussolini. La question d'Autriche. L'accord franco-italien. Préparatifs et débuts de la guerre d'Éthiopie. DII X. 21×15 cm, 218 str.	Kč 23.—
Encyclopaedia of the Social Sciences. Volume 4. Gos.-Lab. 28×20 cm, 713 str. Všechny 8 svazků	Kč 1.585.—
HERB M., Südenropa. Form und Forderung. 22×15 cm, 1449 str.	Kč 22.—
Österreich und die Reichsidee. Herausgegeben von J. Wolf - K. J. Heilig - H. M. Görgen. 20×13 cm, 238 str.	Kč 58.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní třída 11
Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21